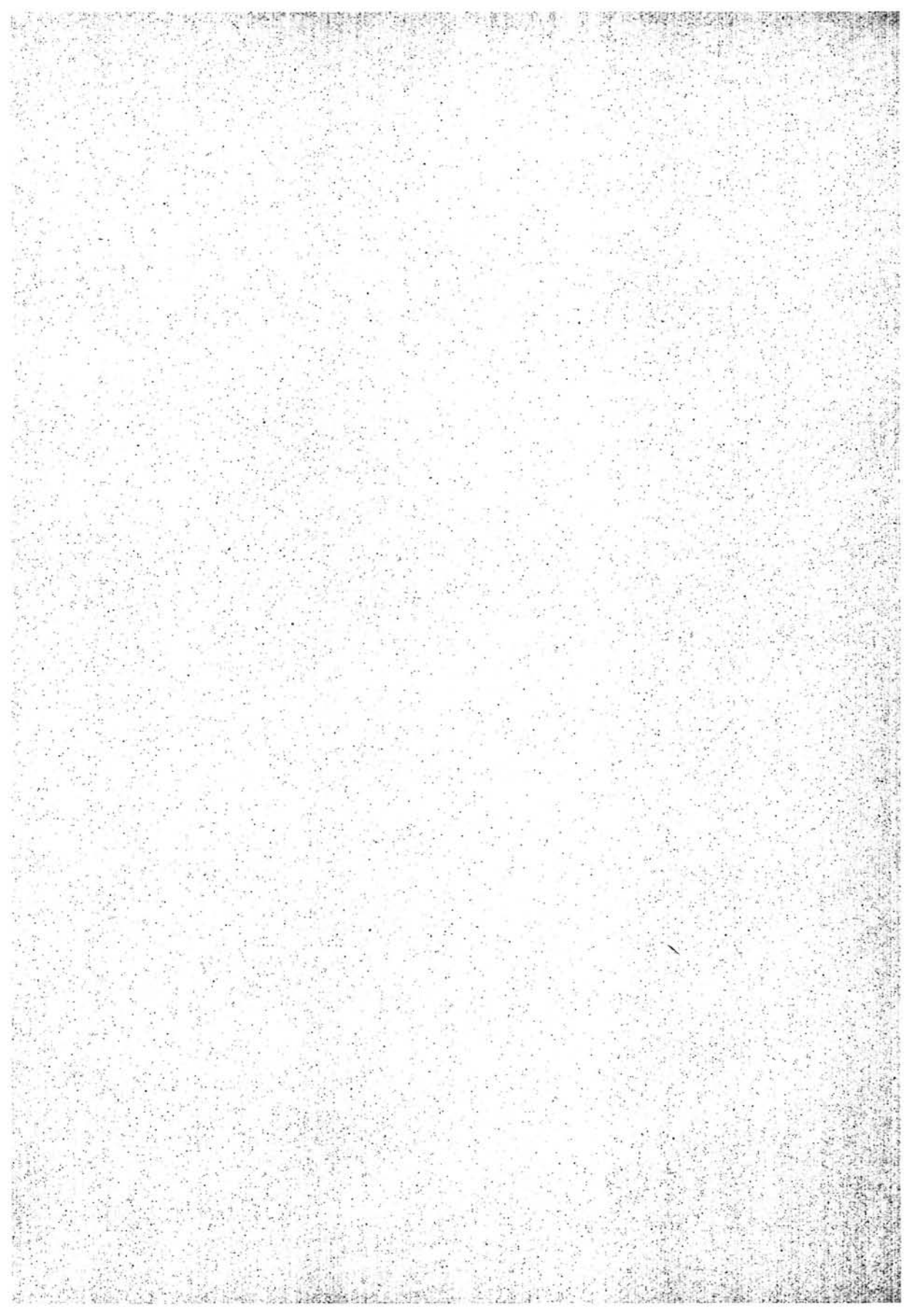

I.

AZ OSZK 1970—1971-BEN

Az Országos Széchényi Könyvtár 1970–1971. évi működése

Könyvtárunk életében az 1963–1969 közötti időszak a vári új épületre való felkészülés jegyében telt el. Ennek érdekében nem egy területen visszafogtuk a fejlesztést (pl. a különgyűjteményeknél), sőt egyes esetekben — így a Könyvelosztónál — korlátoztuk, illetve csökkentettük az osztály tevékenységét. 1970-ben azonban világossá vált, hogy a nemzeti könyvtár a vári épületben legfeljebb az évtized vége felé kezdheti el működését. Ez a realitás új helyzetet teremtett. Többé már nem halaszthattuk a felköltözés utáni időszakra azoknak a tevékenységeknek kibontakoztatását, melyek iránt a társadalmi igény egyre sürgetőbben jelentkezik. Gondolunk itt elsősorban a bibliográfiai és dokumentációs, valamint az országos központi szolgáltatásokra. Bármennyire is nehéz a feladat, az adott mostoha helyzetviszonyok között meg kellett kísérelnünk a továbblépést ezeken a területeken. Az 1970-nel kezdődő évtized célkitűzése, hogy az adott lehetőségek keretei között a kényszerűen elodázott feladatokból napirendre tűzzük a legsürgetőbbeket, ugyanakkor zökkenő nélkül továbbvigyük a meglévő munkákat és természetesen az átköltözésre való felkészülést is folytassuk. E sokrétű, bonyolult feladat határozza meg további munkánkat s a megvalósulás aránya a szándékaink és lehetőségeink közötti állandó harc kimenetelétől függ. Ebben a küzdelemben számítunk államunk támogatására és társadalmunk áldozatkészségére, melyek nélkül a nemzeti könyvtár nem képes hivatását betölteni.

I. A KÖNYVTÁR GYŰJTEMÉNYEI

Allománygyarapítás

A könyvtár gyűjteményei 1970–71-ben 72 148 kötet könyvvel, 9865 évfolyam időszaki kiadvánnyal, 206 210 db egyéb dokumentummal, összesen tehát 288 223 db könyvtári egységgel gyarapodtak. E számok magukba foglalják a kötelespéldányként beérkező teljes hazai nyomtatványtermés archivális és használati példányainak sorozatát, a külföldi magyar és magyar vonatkozású irodalmat, valamint a könyvtár gyűjtőkörébe tartozó egyéb külföldi kiadványokat.

Célul tűztük ki, hogy a hazai nyomtatványok köréből kiszűrjük a szekundér jelentőségű kisnyomtatványokat. A szigorúbb válogatás eredménye, hogy míg 1969-ben 74 063, 1970-ben már csak 63 108, 1971-ben pedig 58 175 db kisnyom-

tatványt iktattunk állományunkba. A kötelespéldányként beérkező könyvek mennyisége évek óta 27—28 000, míg az 1965—1967-es évek átlaga 31 000. A hazai időszaki kiadványok — kötelespéldányként beérkező — mennyisége 1970-ben átmenetileg visszaesett, de 1971-ben jelentősen megnőtt.

A vásárlás útján történő beszerzéseket — különösen a külföldi könyvek vételét — erősen befolyásolták az emelkedő könyvárak. 1971-ben az előző évhez viszonyítva átlag 20 százalékkal drágábban tudtuk a külföldi műveket beszerezni. (Ebben az évben könyvtárunknak egy külföldi mű átlagosan 830 forintjába került!) Ez magyarázza, hogy a külföldről vásárolt könyvek száma erősen lecsökkent (1969: 3827, 1970: 2949, 1971: 3274). Bár a gyarapításra fordítható pénzügyi eszközök minden eddiginél nagyobbak voltak, az egyre emelkedő külföldi árakkal így is nehéz volt lépést tartanunk. (Beszerzésre fordított összeg: 1970-ben 3,41, 1971-ben 3,97 millió forint.) A felemelt hitelkeretek első ízben adtak lehetőséget arra, hogy a külföldi antikvár piacon és aukciókon nagyobb összegű vásárlásokra is vállalkozzunk. Így sikerült 1970-ben külföldi aukción megvásárolni négy eredeti Liszt-kéziratot. A külföldi könyvpiac figyelésére eddig kiegészített kapcsolatainkat nagy külföldi antikvár cégekkel tovább bővítettük, aminek eredményeképpen antikvár jegyzékek és ajánlatok egész sorát kapjuk rendszeresen. Az ÁKV hazai könyvauciói is hozzásegítettek bennünket régi és ritka művek beszerzéséhez.

A szomszédos szocialista országokban megjelenő magyar nyelvű műveket és magyar vonatkozású irodalmat kb. 3/4 részben a nemzetközi kiadványcsere útján sikerült biztosítanunk. Nagy jelentősége van ezen a téren a szocialista országokkal fennálló, ún. kultúregyezményes cserének.

Beszerzéseink közül kiemelkednek a National Union Catalog folyamatosan beérkező kötetei, valamint a Library of Congress (Washington) és a Bibliothèque Nationale (Párizs) katalógus-kötetei. Ritka hungarikumok BORN Ignác, HEVENESI Gábor és PULSZKY Ferenc művei. Érdekesség VÁMBÉRY Ármin utazásainak modern perzsa és az *Ember tragédiája* új örmény fordítása. A modern hungarika irodalmat gazdagították ADY New York-i, JÓZSEF Attila moszkvai, PETŐFI milánói, MADÁCH koppenhágai kiadásai, hogy csak a legkiemelkedőbb példák egyikét-másikat említsük.

Az ősnymtatvány-gyűjtemény egyetlen új művel gyarapodott: Johannes de TURRECREMATA *De efficacia aquae benedictae* című tractatusának római Planck-kiadásával (Reichling 353), amelyből eddig nem volt példány hazai könyvtárainkban.

A Régi Magyar Könyvek gyűjteménye 7 művel gyarapodott, közülük kiemelkedik ERDŐBÉNYEI DEÁK János sárospataki főiskolai tanár *Janua* című szótárának egy eddig ismeretlen 17. századi kiadása (RMK I. 1573/b) és a Manlius-nyomda unikumként ismert 1592-ben Németlövön közreadott 1593-ra szóló *Kalendáriuma* (RMK I. 265a). Alig néhány példányban fennmaradt hadtörténeti emlék a II. RÁKÓCZI Ferenc által jóváhagyott katonai szabályokat közreadó *Hadi regulák vagy articulusok*. (Nagyszombat, 1706. RMK I. 1718).

A magyar vonatkozású régi nyomtatványok között jelentősebb II. RUDOLF császár 1593. július 5-én kibocsátott német nyelvű rendelete, amely a török seregek feletti 1593. évi sziszei győzelmet jelenti be. Ugyanezen év győzelmes hadjárataról számol be a Leonhard HEUSSLER nürnbergi nyomdásznál megjelent röpirat, címlapján magyar helységek fametszetes látképeivel. Külföldön vásároltuk azokat a stockholmi, berlini és marseille-i röpiratokat, amelyek az 1686 és 1716 közötti

időszak felszabadító hadjáratának eseményeiről tudósítanak. Magyar várak, városok látképeinek sorozata miatt becses kötet a Gaspar BOUTTATS rézmetsző kiadásában 1688-ban Antwerpenben megjelent *Description exacte des royaumes de Hongrie et Dalmatie*. Ritka eset, hogy ilyen fontos és gazdagon illusztrált magyar vonatkozású mű sem könyvtárunk régi állományában, sem APPONYI Sándor Hungarica-gyűjteményében nem volt meg.

A Kézirattár kiemelkedő beszerzése két nagyterjedelmű, nemcsak irodalmi értéke, hanem általában történeti forrásértéke következtében is jelentős hagyatékok: BÖLÖNI György és felesége, valamint SZABÓ Pál hagyatéka. További hagyatékok: TÓTH Béla író, újságíró levelezése, DIVÉKY Adorjának a lengyel—magyar kapcsolatok történetírójának tudományos hagyatéka; KRUDY Gyula levelezése és egyéb kéziratai, a filológus RÉVAY József és KELETI Artur hagyatéka. Utóbbi a festő GULÁCSY Lajos ismeretlen levelezését és irodalmi műveit is magában foglalja.

A kódexek száma egy 1500 körüli VERGILIUS kódex-szel gyarapodott. Említésreméltó egy I. ISTVÁN legenda töredéke a 14. századból.

Az egyedi beszerzések közül értékesebbek BÁTHORI István egy levele WESSELÉNYI Ferenchez, PETŐFI István néhány levele, GARIBALDI sajátkezű sorai egy magyar emigránshoz, KOSSUTH Lajos hét levele TOULMIN-SMITH angol publicistához, ADY csucsai életéről beszámoló CSINSZKA-levelek, MÓRA Ferenc hatvan levele.

A zenei kéziratok LISZT Ferenc, WEINER Leó és VECSEY Ferenc autográfjaival gyarapodtak. Egy szerencsés vétel 16—17. századi nagyértékű zenei kézirat-együttesünket, az ún. Bártfai Gyűjteményt egészítette ki.

A színháztörténeti anyag NÉMETH Antal hagyatékából származó dokumentumokkal, a Nemzeti Színház irattári anyagának további részletével és eredeti díszlet- és jelmeztervekkel egészült ki. (CSELÉNYI József, MÁRK Tivadar, JÁNOSKUTI Márta, GOMBÁR Judit stb. művei.) Jelentős volt az első világháborút megelőző korszak színlap-szaporulata is.

A Térképtárnak GÖNCZY Pál ma már ritkaságszámba menő falitérképműveiből sikerült megszereznie egy példányt (*A magyar szent korona országainak fali abrosza* . . . Pest, 1871. 189 × 158 cm).

Az időszaki kiadványok közül megemlíjtjük SCHILLER ritkaságnak számító *Die Horen* c. folyóiratát és a *Szovremennik* (1836—1846) reprint kiadását. A magyar anyagból értékesek az 1919-es lapok, a két háború közti időszak emigrációs sajtójából beszerzett szórványszámok, *Az Ember* c. New York-i politikai hetilap (1942—1943), *Kossuth Hírlapja* (1848) és egy világháborús újság (*Tábori Újság* 1914—1915). Mikrofilmen szereztük meg a *Times* hiányzó évfolyamait (1785—1891, 1903—1908, 1942—1946).

A véletlennek köszönhetjük az 1971-es év egyik legjelentősebb gyarapodását: egy közelmúltban vásárolt, magyarországi provenienciájú ősnymtatvány restaurálásakor a kötéstáblából került elő egy Zsigmond-korabeli, többszólamú kottákkal beírt töredék. A több lap terjedelmű, valószínűleg a Felvidékről származó kotta zenei jelentősége páratlan: a magyarországi többszólamú éneklés korai bizonyítékát szolgáltatja. Ugyanakkor mint nyelvemlék is felbecsülhetetlen értékű: egy négysoros magyar verset, az Ó-magyar Mária siralom után korban második legrégebbi magyar lírai emlékünket tartalmazza. E felfedezés tudományos jelentőségét azóta számos publikáció, akadémiai ülés tárgyalta, s a nagyközönség körében a tömegkommunikációs eszközök (sajtó, rádió, televízió) ismertették.

Katalógusok

A folyamatos feldolgozó munkával párhuzamosan végeztük az alapkatalógusok rekonstrukciós munkálatait. A szolgálati betűrendes katalógus 1963-ban megkezdett nagyarányú rekonstrukciója most már befejezéséhez közeledik. Az olvasói betűrendes katalógus részleges rekonstrukciója — a szolgálati katalógus eredményeinek átvezetése és a prominens szerzők kiemelése révén — ugyancsak a megvalósulás útján van, és előreláthatólag 1973-ra befejeződik. Az olvasói katalógus információs értéke ezzel jelentősen megnövekszik: korszerű, egységesen alkalmazott rendszavak, a prominens magyar szerzők kiemelése, az azonos nevű szerzők és életművük elkülönítése könnyítik meg az eligazodást a közel kétmillió cédulát tartalmazó katalógusban. Reméljük, hogy ezzel sikerül a minimumra csökkenteni a különböző címleírási gyakorlatokat tükröző, közel négy évtizede épülő katalógus használatából eredő nehézségeket, félreértéseket.

A szakkatalógus rekonstrukciója, illetve gyorsított revíziója — elsősorban munkaerő nehézségek miatt — vontatottabban haladt. Nem történt előbbrelépés az időszaki kiadványok katalógusa — most már egyre halaszthatatlanabbá váló — rekonstrukciója terén sem.

A különgyűjtemények feltáró munkája során a Kézirattárban jelentkeztek megoldásra váró problémák. Az újabbnakori kéziratok nagyobb tömegű beszerzésével és a szükséges létszám nélkül a tár hagyományos módszerű feldolgozó munkája nem tudott lépést tartani, így a fel nem tárt kéziratári egységek száma már a 70 000-et is meghaladta. Mivel sem a restancia felszámolása, sem a további gyarapodással való lépéstartás nem volt remélhető a hagyományos módszerekkel, rá kellett térni a feldolgozó munkában az egyszerűbb (levéltári jellegű) módszerek alkalmazására. Különösen vonatkozik ez az együttörzött, nagytömegű hagyatékokra, az ún. fondokra. Ezek a modern 20. századi kéziratok nem is kívánják meg a feltárásnak azt a mélységét, amit a korábbi századok kéziratai. E módszer bevezetésével remélhető, hogy a restanciát az elkövetkező években sikerül felszámolni.

Bibliográfiák

A hazai irodalmi termés bibliográfiai feltárását a magyar nemzeti bibliográfia keretében folyamatosan végeztük. A kurrens bibliográfiai szolgáltatás továbbfejlesztését egyszerre két síkon is megindítottuk: folytattuk a hagyományos módszerekkel történő feltárás dokumentumfajta szerinti differenciálását, kibővítését, s előkészületi munkák folytak a nemzeti bibliográfia gépi úton történő előállítására érdekében.

A plakátok és metszetek, valamint a tankönyvek és jegyzetek külön kiadványokban való közzététele után 1970-től a negyedévenként megjelenő *Magyar Zeneművek Bibliográfiája* megindításával a zeneműveket és hanglemezeket különítettük el a könyvek bibliográfiájától. 1971-ben a *Magyar Folyóiratok Repertóriumának* reformját hajtottuk végre. Ennek során rátértünk a folyóiratcikkek kooperációs feldolgozására. Ettől az évtől kezdve a Széchényi Könyvtár a feldolgozásra kerülő mintegy 400 folyóiratból csak 200-at dolgozott fel, a többi folyóirat feldolgozását négy kooperációs partner vállalta. (Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, az Országos Orvostudományi Könyvtár

és Dokumentációs Központ, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum és a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár.) A megosztott katalogizálás jól bevált: a feldolgozásra kerülő folyóiratok körét tovább lehetett bővíteni s a címleírás eddigi féléves lemaradása jelentősen csökkent.

Gépesítési törekvéseinket az általános fejlődés által parancsolt szükségszerűségek befolyásolják. Az állandóan növekvő irodalmi termés egyfelől, a gyors és megfelelő szintű feltárás igénye másfelől napjainkban világjelenség. Az információáradattal első fokon mindenütt a nemzeti könyvtárak kell, hogy megbirkózzanak. A hagyományos eszközök ma már erre elégtelenek, köztudott, hogy a könyvtári feldolgozó munka nem képes lépést tartani a gyorsan növekvő információ-terméssel, egyre nagyobb a lemaradása, különösen a kumulációk késnek. Az időtényező növekvő szerepe, az élet felgyorsult üteme ezt a késedelmet nem engedheti meg. Ezért kénytelenek a nemzeti könyvtárak mindenütt a gépesítés útjára lépni, és a nemzeti bibliográfiákat — minden további szakirányú bibliográfiai feltárás alapját — előbb vagy utóbb gépesített formában közreadni.

Könyvtárunk idejében felismerve ezt a tendenciát, már 1969-ben, a megfelelő tájékozódások után hozzáfogott a gépesítés elméleti előkészítéséhez. Alapkutatással ekkor már szerencsére nem kellett foglalkoznunk, a már működő külföldi rendszerek szolgálhattak kiindulópontul. A Deutsche Nationalbibliographie gépesített előállítását Frankfurt am Main-ben DR. SEBESTYÉN Géza helyettes főigazgató nézte meg, hazahozva annak gépi dokumentációját. Még ugyanebben az évben — 1969-ben — megismertük a washingtoni Library of Congress gépi adatfeldolgozó rendszerét, illetve ennek továbbfejlesztett változatát, az ún. MARC II. rendszert (MARC = Machine Readable Cataloging, azaz géppel olvasható katalogizálás), és rendszeresen igyekeztünk tájékozódni a megfelelő szovjet kísérletekről. A MARC-rendszer, éppen mert a helyi sajátosságokat figyelembe véve alkalmazható és a feldolgozásnál többféle számítógép is használható, a hazai adaptálásra minden más rendszernél alkalmasabbnak tűnt. Nem véletlen, hogy ezt a rendszert fogadták el az angol és olasz nemzeti bibliográfia gépesítése alapjául, ezt vette alapul a szovjet gyakorlat, s azóta még további országok vették át. Ma már a MARC II. rendszer közel áll ahhoz, hogy nemzetközi szabvánnyá váljék és a bibliográfiai információ-cserében nemzetközi méretekben is kifejtse hatását.

Első feladat a külföldi rendszerek megismerése, tanulmányozása volt. 1969/70-ben szűkebb munkacsoport szerezte meg a legfontosabb alapismereteket. A KMK által 1970/71-ben szervezett gépesítési szaktanfolyamot is több munkatársunk végezte el. A könyvtáron belül létrehoztuk a Gépesítési Bizottságot, mely a könyvtári munka valamennyi területét átfogó gépesítési törekvésekkel foglalkozott, míg a nemzeti bibliográfia gépesítésével kapcsolatos felkészülés kezdettől fogva elsősorban a Bibliográfiai Osztály feladata volt. Az egész számítógépesítési munka a főigazgatóhelyettes irányítása alá került.

Az elméleti előkészítés 1970/71-ben új, kísérleti szakaszába lépett. A *Magyar Nemzeti Bibliográfia* 1. számú MARC II. kísérletének eredményeképpen 1971 elején megjelent két, gépi úton előállított MNB-füzet és harmadikként e kettő kumulációja. A kísérlet anyagát a feldolgozó munka egyszerűsített modelljeként az MNB egy számának megfelelő, különböző alaptípusokból összeállított anyag szolgáltatta. A gépi előállítást a szegedi József Attila Tudományegyetem Kibernetikai Laboratóriumában, MINSZK 22 típusú számítógépen végezték. A kísérlet tanulságai alapul szolgálnak a további munkához, az egyszerűbb címleírási alap-

típusok után ki kell dolgozni a bonyolultabb feladatok programját is. A katalogizálási gyakorlatban ez számos, elméleti tisztázást igénylő probléma megoldását jelenti. A munkába a Katalogizáló Osztály is intenzíven bekapcsolódott. Mivel a régi hazai címléirési szabvány jelenleg revízió alatt áll, s az elkövetkező években új szabvány kerül kidolgozásra, azt is biztosítani kell, hogy az új szabvány előírásai összhangban legyenek a gépesítés követelményeivel. Ezt a nagyarányú szellemi befektetést egyetlen, a gépesítés útjára lépő ország sem kerülheti el; ezért dolgoznak a Széchényi Könyvtár szakemberei párhuzamosan az országos és a szűkebb, nemzeti könyvtári feladatok megoldásán. A gépesítés világszerte a központosítás irányába hat, nem vitás tehát, hogy a nemzeti könyvtárak központi szerepe a gépesítés elterjedése után még jobban megerősödik.

Különleges fontossága van a *külföldi hungarica* kérdéskörének. Az 1970 decemberében lezajlott III. Országos Könyvtárügyi Konferencia elé terjesztett, a bibliográfiai munka soronlevő feladatait tárgyaló összeállítás a következőket állapította meg: „Minden fejlett könyvtárüggyel és nemzeti bibliográfiai szolgálattal rendelkező ország arra törekszik, hogy mindenkorai államhatárain kívül, de nemzeti nyelvén megjelent, továbbá a vele kapcsolatos (idegen nyelvű) legfontosabb dokumentumokat is feltárja, esetleg különféle bibliográfiai kiadványokban publikálja. Nálunk ennek a fontos műfajnak igen tiszteletreméltó hagyományai vannak, azonban az utóbbi évtizedeinkben a hazai kiadványokkal kapcsolatos primér kötelezettségeink mellett a hungarika-problémákkal nem tudtunk a kérdés súlyának megfelelően foglalkozni. Itt az ideje, hogy támaszkodva elsősorban a Nemzeti Könyvtárra, de az országos szakkönyvtárakra is, kiépítsük a hungarikumokra vonatkozó korszerű nyilvántartásainkat.”

A kérdés fontosságát felismerve, hozzáláttunk ahhoz, hogy a határainkon túl megjelent magyar és magyar vonatkozású irodalmat ne csak a gyűjteményre épülő katalógusokban, hanem bibliográfiai kiadványokban is feltárjuk. A nemzeti tudományok (magyar történettudomány, nyelvtudomány stb.) művelésének fontosságát hangsúlyozó tudománypolitikai irányelvek is arra köteleznek bennünket, hogy e tudományterületek művelőinek mindazt rendelkezésre bocsássuk, amit e téren — bárhol a világon — alkottak. 1971-ben megindítottuk a *Hungarica. Külföldi Folyóiratszeme* c. negyedévenként megjelenő kiadványunkat, mely a külföldi folyóiratokban megjelenő magyar vonatkozású cikkeket tárja fel. Az anyaggyűjtést mintegy harminc könyvtárból és bibliográfusból álló munkaközösség végzi, mely több mint félezer külföldi folyóirat állandó figyelésével szűri ki a magyar vonatkozású, tudományos érdekű közleményeket. Következő feladatként a külföldi magyar nyelvű folyóiratok válogatott cikkeit bibliografizáló, ugyancsak negyedévenként megjelenő repertórium kiadását határoztuk el. Ennek 1971-ben egy próbaszámát adtuk ki, rendszeres megjelenése 1972-től esedékes.

A könyvek tekintetében a külföldön egy tömbben nagyobb számban együtt élő magyarság szellemi termékeinek retrospektív számbavételére is megindítottuk az adatgyűjtést. Ezen a téren komoly adósságaink vannak, mégis a legsürgetőbbnek a legújabb, az 1960—1970 között megjelent monográfiák feldolgozása látszott. A Bibliográfiai Osztály Hungarika munka-állomása egyszerre több ország viszonylatában kezdte meg a bibliográfiai adatgyűjtést (Románia, Csehszlovákia, Jugoszlávia).

A *Magyar Könyvészet* összefoglaló köteteiből megjelent az 1968. és az 1969. évi kötet. A felszabadulás utáni első tizenöt év nyomtatványainak retrospektív

bibliográfiája a Zeneművek kötetének megjelenésével teljessé vált. Ezzel befejeződött a könyvtár felszabadulás utáni legnagyobb szabású bibliográfiai vállalkozása. Tovább folynak a két háború közötti korszak könyvészetének munkálatai, és hozzákezdtek az 1960 utáni időszak tízéves ciklusbibliográfiájának összeállításához. Ugyancsak a Magyar Könyvészet sorozatában látott napvilágot a *Tankönyvek 1967—1968. A Magyarországon megjelent tankönyvek, egyetemi és főiskolai jegyzetek szakosított jegyzéke* c. kötet és a *Magyarországon megjelent grafikai plakátok és metszetek címjegyzéke 1965—1966.* kötete.

A régebbi korok irodalmi termését összefoglaló bibliográfiai munkálatokban az 1971-es esztendő joggal nevezhetjük korfordulónak. Ebben az évben hagyta el a nyomdát a *Régi Magyarországi Nyomtatványok* első kötete (1473—1600), mely a hazai nyomtatványok első korszakának feltárását tudományos igénnyel és a legkorszerűbb bibliográfiai eszközökkel végezte el. Az akadémiai támogatással készült, 896 tételt és tízféle mutatót tartalmazó kötet nemzeti kultúránk megbízható irodalmi és történelmi segédeszköze; teljessége, sokoldalúsága a hasonló jellegű külföldi kiadványok között is kiemelkedő helyet biztosít számára. Ugyan ebben az évben jelent meg a *Pótlások Petrik Géza Magyarország bibliographiája 1712—1860 c. művének 1—4. kötetéhez* c. mű, mely a Petrik-féle bibliográfia ötödik köteteként az 1712—1800 közötti korszak magyar könyvészetét 7660 új címmel egészítette ki. E pótkötet, mely hosszú évek munkaközösségi tevékenységének eredménye, a hazai irodalomtörténeti és történettudományi kutatók őszinte elismerését váltotta ki, és jelentősen hozzájárult a 18. század hazai kultúrtörténetének megismeréséhez.

Használat

Olvasószolgálat, tájékoztatás

Könyvtárunkat 1970-ben 60 433, 1971-ben 62 998 olvasó kereste fel és 447 073, illetve 520 687 könyvtári egységet használt.

Az olvasóforgalom 1964 óta csökkenő tendenciája megállt, de a látogatások száma továbbra is alatta maradt az 1960-as évek átlagának. Ezzel szemben a használt egységek száma erős emelkedést mutat, s jóval meghaladja az előző korszak átlagát. Ez azt jelenti, hogy egy olvasó több dokumentumot használt, ami a kutatások intenzitásának növekedését jelzi.

A látogatások számának csökkenése olvasótermeink túlszűfoltóságával, általában olvasószolgálatunk mostoha helyviszonyaival függ össze. A várbeli új könyvtári épület hiányát raktári gondjainkon kívül az olvasószolgálatban érezzük a legnyomasztóbbnak. Szolgáltatásainknak a kellő színvonalra való emelését a jelenlegi elhelyezés úgyszólván lehetetlenné teszi. Egyre több állományrész kerül át más épületben elhelyezett raktárakba, ahonnan csak napok múlva, szállítási nehézségekkel küzdve tudjuk olvasóinkat kiszolgálni.

A Központi Olvasó- és Tájékoztató Szolgálat rendszeresen készített irodalomkutatásokat, frásbeli tájékoztatásokat bel- és külföldi intézmények, valamint magánszemélyek részére (1970: 228, 1971: 300). Ezek közül a kiemelkedőbbek: a Bocskai-szabadságharc bibliográfiája, a szabadkőművesség története, nemzeti-ségi kérdés 1848 idején, magyarországi lengyel menekültek a második világháborúban, a balatoni hajózás története, magyar—ukrán kapcsolatok, Kárpátalja

irodalma, cseh szerzők műveinek magyar fogadtatása, magyar szépirodalmi művek angol fordításai, latin-amerikai írók magyar fordításban, Németh László műveinek idegen nyelvű fordításai, Brecht-, Lessing-, Kemal Atatürk-, Gaál Gábor- és Haraszthy Ágoston-bibliográfia stb. A különgyűjtemények közül a legtöbb írásbeli tájékoztatást a Zeneműtár és a Kézirattár adták (1970: 167, 1971: 179).

Különleges feladata könyvtárunknak az állományunkban levő dokumentumokból igazolások és hiteles másolatok kiadása. Leggyakoribbak a nyugdíj megállapításához szükséges munkaviszonyigazolásokkal kapcsolatos kérések. A nálunk őrzött színlapok alapján számos színész részére állítottunk ki működési igazolást.

Az utóbbi években egyre növekszik a más intézmények által rendezett kiállítások előkészítésében való részvételünk. Ez részben bibliográfiák összeállítását, kiállítási anyagok válogatását, részben saját anyagunk kiállítási célokra való átkölcsönzését jelenti. (Pl. Lengyel—magyar kapcsolatok 1000 éve c. Krakkóban, illetve Budapesten, A magyar művészet 1000 éve c., a moszkvai Puskin Múzeumban és a leningrádi Ermitázsban bemutatott kiállítások, a székesfehérvári jubileumi I. István kiállítás, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Comenius kiállítása, Lackner Kristóf emlékkiállítás Sopronban, Révai Miklós és Dosztojevszkij emlékkiállítások a Petőfi Irodalmi Múzeumban, Gyöngyösi István kiállítás Füleken, Csehszlovákia stb.)

A könyvtár saját rendezésében bemutatott kiállítások közül kiemelkedik a Régi Magyar Exlibrisek (1521—1900) kiállítása, amelyre az Exlibris-gyűjtők és Kisgrafika Barátok Nemzetközi Egyesületének Budapesten tartott XIII. kongresszusa alkalmából került sor. Első ízben nyílt lehetőségünk arra, hogy értékes régi exlibriseinket méltó környezetben, a Nemzeti Múzeum kupolatermében, nemzetközi szakértő közönségnek mutathattuk be. Egyéb kiállításaink: az Országos Széchényi Könyvtár 25 éve, Széchényi Ferenc, Eötvös József és Babits Mihály emlékkiállítások. Kisebb, megemlékező jellegű kiállítást szenteltünk Pálóczi Horváth Ádámnak, Bod Péternek, Veres Pálnénak és Halász Gábornak. Ezen kívül rendszeresen bemutattuk a kiemelkedő hazai és külföldi új szerzeményeket.

1971 tavaszán egységesítettük az olvasószolgálatot: az eddig külön szervezeti egységben működő folyóirat és hírlap-olvasószolgálatot egyesítettük a könyvek olvasószolgálatával. Az átszervezéssel járó nehézségek leküzdése, az egységes gyakorlat kialakítása, a belső átépítési munkák lebonyolítása az olvasószolgálat folyamatos fenntartása mellett komoly erőfeszítést igényeltek.

Raktári helyzet, állományvédelem, reprográfia

Könyvtárunk raktári helyzete minden évben tovább romlik. Az új gyarapodás elhelyezését csak a régi állomány állandó mozgásával, költöztetésével, újabb állományrészek beladázásával tudjuk megoldani. 1970-ben 198 láda könyv, folyóirat, hírlap és kisnyomtatvány vált hosszú időre hozzáférhetetlenné. 1971-ben 33 láda könyv került a Kiscelli úti ideiglenes raktárba, 433 láda hírlap és folyóirat pedig a keszthelyi Festetics kastélyba, illetve — ideiglenesen — a Nemzeti Múzeum pincéjébe. Ugyancsak ladába került több mint 2000 mikrofilmtekercs. 1971-től a ladázás már olyan anyagrészekre is kiterjedt, melyeknek csak egyetlen példányával rendelkezünk. A férőhely hiány már a katalógusokat is fenyegeti,

egy eseten — pl. a szakkatalógusnál és a központi katalógusoknál — az új cédulagyarapodás elhelyezésére nincs lehetőség.

A vári építkezés elhúzódása miatt újabb raktárépület megszerzése vált szükségessé. 1970-ben a Rosenberg-házaspár utca 6. sz. alatti ház egy részét megvásároltuk s a következő évben hozzáfektünk az épületrész átalakításához, amely azonban előreláthatólag csak 1972/73-ban lesz beköltözhető.

Könyvtárunk kiemelt, országos jelentőségű feladata a magyar hírlapok megmentése a pusztuló hírlapállomány restaurálása és mikrofilmzése útján. Az 1969-től rendelkezésre bocsátott anyagi eszközök lehetővé tették a munka nagyarányú kibontakoztatását. 1970-ben könyvtárunk V. főosztályaként létrejött az Állományvédelmi és Reprográfiai Főosztály, mely magába foglalja a Mikrofilm-tárat, a Könyv- és Hírlapkötetést, a Restauráló Laboratóriumot, a Sokszorosító Üzemet és a Kiadványtárat. E szervezeti változással, létszámemeléssel, új gépek munkába állításával most már megkezdhetjük a korszerű technológiával és nagyüzemi módszerekkel dolgozó állományvédelmi egység kialakítását.

A magyar hírlapok mikrofilmzése 1970/71-ben már futószalag-szerűen megszervezve, zökkenők nélkül történt. Mindez megmutatkozott a termelési eredményekben is: 1970-ben 1 580 865, 1971-ben 2 753 533 hírlapoldalaról készült negatív mikrofilm. Az ezekről készített pozitív olvasófilmek több mint 4 millió hírlap-lapot tettek ki. A mikrofilmre vett hírlapok között olyan fontos újságok vannak, mint a *Pesti Napló* (1850—1939), *Budapest* (1877—1922), *Friss Újság* (1896—1919, 1922—1944, 1947—1951), *8 órai Újság* (1915—1944), *Dunántúl* (1911—1944), *Vasvármegye* (1889—1943), *Abaúj-Kassai Közlöny* (1873—1914), *Székely Nemzet* (1882—1906), *Besztercebánya és Vidéke* (1889—1916) stb. A történelmi kutatás e fontos forrásai a mikrofilmzés által más könyvtárak, intézmények számára is beszerezhetővé válnak. A hírlapok anyagának megmentése mellett akciónk legfontosabb eredményének éppen ezt tekintjük. A filmek rongálódásának megakadályozása és az irántuk várható nagyobb igény kielégítése érdekében 1971-ben beszereztünk egy Ozakop mikrofilmmásoló gépet.

A hírlapok mikrofilmzése mellett folytattuk különgyűjteményi dokumentumaink fényképezését is; a két év alatt mintegy 102 000 mikrofilmkocka készült el.

A köttetés terén sikerült — részben külső kötetések útján végeztetett munkával — nagyobb eredményeket elérni. 1970-ben 20 782, 1971-ben 27 996 darabot köttettünk. A raktárakban folyó helyi állománymegóvás keretében közel 4000 kötet javítását végezték el, a hírlapok restaurálása során 116 000 hírlap-lapot javítottak és konzerváltak.

A Restauráló Laboratórium a különgyűjteményi dokumentumok — kéziratok, kódexek, régi nyomtatványok, színlapok, térképek — restaurálása terén ért el szép eredményeket. Többek között egy 16. századból származó és már menthetetlennek látszó, részben szétporladt, unikum-jellegű zenei kéziratot sikerült az Országos Levéltár segítségével konzerválni. Restaurátoraink 1971-ben a nemzetközi szakmai közvélemény előtt is bemutatkoztak. Az Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archiv-, Bibliotheks- und Graphiksrestauratoren (IADA) 2. nemzetközi konferenciáját 1971-ben Bécsben és Budapesten tartotta, a bécsi Österreichische Nationalbibliothek és a Magyar Országos Levéltár rendezésében. Ebből az alkalomból a Kézirattár és a Régi Nyomtatványok Tára helyiségeiben az elmúlt évek restaurátori munkájának kiemelkedő darabjait állítottuk ki.

A gondosan válogatott, a restaurálási eljárást a sérült dokumentumok eredeti fényképeivel is illusztrált kiállítás a szakemberek előtt őszinte sikert aratott.

A reprográfia területén 1971 hozta meg a régvárt fejlődést: egy Rank-Xerox 914-es másológép és két OCE-típusú gyorsmásoló került a könyvtár birtokába. Az egyik gyorsmásoló a könyvtárközi kölcsönzés igényeit elégíti ki, a másik feladata a központi olvasószolgálatnál jelentkező olvasói igények helyi és gyors kielégítése. A Rank-Xerox nagyobb volumenű állománykiegészítő és állományvédelemmel kapcsolatos feladatokat is ellát majd. Kapacitása külső felek részére történő ún. szerződéses munkák vállalását is lehetővé teszi. A legújabb rendeletek ugyanis módot nyújtanak a költségvetési szervként működő állami intézményeknek arra, hogy szolgáltatásaikat megrendelésre végzett bér munkával bővítsék. Az ily módon elért nyereség egy része az intézmény fejlesztési céljait szolgálja. Könyvtárunkban a gyorsmásolás, a sokszorosítás és a mikrofilmmezés azok a területek, ahol ilyen munkák végzésére elsősorban lehetőség nyílik.

1971 őszén került sor a folyóiratok és hírlapok raktárának a könyvraktárakkal való szervezeti egyesítésére. Az ily módon jelentősen kibővült Raktári Osztály most már a különgyűjteményeken kívül a teljes törzsállományt magában foglalja. A várba való költözésig az állomány további nagyarányú költöztetéseknek, állandó átrendezéseknek van kitéve: ezek egységes és összehangolt végrehajtása tették szükségessé a közös vezetés alá vonást.

Az V. Főosztály keretében 1971 folyamán újjászerveződött a Kiadványtár is. Megtörtént a könyvtár kiadványainak pontos, darabszám és érték szerinti leltározása, és megteremtették a kurrens, naprakész nyilvántartást. A Kiadványtár raktárában a további évek előrelátható igényeinek megfelelően meghatározott példányszámot tartalékolnak, míg a fennmaradó példányok — elegendő raktári férőhely híján — ládázásra kerültek. Kiadványaink terjesztője továbbra is az Állami Könyvterjesztő Vállalat.

Műemlékkönyvtárak

A zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtár 1968-ban megkezdett felújítási munkálatai befejeződtek, 1970. március 23-án sor került a könyvtár ünnepélyes megnyitására. A látogatóforgalom ezt követően igen élénk volt: 1970-ben 22 000, 1971-ben 27 000 fő tekintette meg a könyvtárat.

A keszthelyi Festetics-kastély általános felújítása a terveknek megfelelően folyt. A két év alatt befektetett összeg meghaladta a 23 millió forintot. Ennek következtében a Helikon Könyvtár továbbra is zárva volt, s a könyvtári munka a gyűjtemény biztonságos megőrzésére, az ideiglenes tároló helyeken az elengedhetetlen könyvhigiéniai követelmények betartására és az építkezéssel együttjáró szervező munkára korlátozódott.

A gyöngyösi Bajza József Műemlékkönyvtárban az állomány újraleltározását befejezték, és hozzáálltak a szerzői betűrendes katalógus felállításához. A munkát a nyári időszakban az OSZK munkatársai végezték. A látogatóforgalom itt is emelkedett: 1970-ben mintegy 1500, 1971-ben közel 5000 fő volt.

II. A KÖNYVTÁR KÖZPONTI SZOLGÁLTATÁSAI

Gyűjteményeink fejlesztése, gondozása mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap könyvtárunk munkájában az országos központi szolgáltatások szervezése és ellátása. Ennek a feladatkörnek 1970-ben külön hangsúlyt adott az a körülmény, hogy a III. Országos Könyvtárügyi Konferencia kiemelten foglalkozott vele. A konferencián elfogadott ajánlásokból idézünk: „A könyvtári és tájékoztatói rendszer hatékony működése érdekében megkülönböztetett gondot kell fordítani a központi szolgáltatásoknak — a nemzeti könyvtár és az országos szakkönyvtárak kooperációjára alapozott — kibontakoztatására.” A konferencia elé terjesztett és elfogadást nyert tézisek alapján dolgoztuk ki 1971-ben a központi szolgáltatások tíz éves fejlesztési tervét. E fejlesztési terv azt a két alapvető megállapítást tartotta szem előtt, hogy a jelen helyzetben egyre nagyobb szerepet játszik az intézmények együttműködése, a szolgáltatások egymásra épülő, egymást kiegészítő rendszere, másrészt szolgáltatásainkat az ellátandó területek reális szükségleteihez kell szabnunk, egyidejűleg felébresztve és felismertetve a társadalommal a szükségleteket és igényeket.

Központi szolgáltatásaink a hazai könyvtárak *állománygyarapításához* a Kötelese példány Szolgálat, a Könyvelosztó és a Nemzetközi Csereszolgálat útján járulnak hozzá.

Kötelese példány Szolgálat

A Kötelese példány Szolgálat 1970-ben 906 799, 1971-ben 910 774 beszolgáltatott nyomtatvány szétosztását végezte el. A két év alatt beérkezett kötelese példányokból a Széchényi Könyvtár részesedése 324 459 db volt, más könyvtárak 955 550 darabot kaptak, a Könyvelosztónak átadott fölöspéldányok száma 537 564 db volt. A hazai könyvtáraknak juttatott mennyiségből a könyvek 168 760 kötetet tett ki. Közzétettük a kötelese példány-szolgáltatás 1969. évi adatait tartalmazó füzetet (*A magyarországi könyvkiadók, nyomdák és sokszorosítók jegyzéke és kötelese példány-szolgáltatásuk az 1969. évben*).

Könyvelosztó

A Könyvelosztó 1970-ben 24 371, 1971-ben 18 995 db fölöspéldányt vett át közvetlenül a könyvtáraktól. Megfelelő tároló helyiségek hiányában a közvetlen átvételt kénytelenek vagyunk korlátozni, és a fölöspéldányok újraelosztását lehetőleg a könyvek átvétele nélkül, a könyvtárak fölöspéldányjegyzékeinek köröztetésével megoldani. A fölöspéldány-raktárba — tartalék alapként — 15 852 kötet került.

A hasznosított könyvtári egységek száma 1970-ben 48 691, 1971-ben 300 693 volt. Ebből a hazai könyvtáraknak (részben fölöspéldányokból, részben a kötelese példány maradékából) 261 263 db jutott.

A Könyvelosztó 1971-ben elkészítette a jelenleg birtokában levő, mintegy 1 300 000 darabot kitevő raktári állománya selejtezésének, előrendezésének és folyamatos feldolgozásának tervét 1975-ig bezárólag. Eddig az időpontig kb. fél milliányi könyvtári egység feldolgozását és szétosztását végzik el.

Nemzetközi Csereszolgálat

A Nemzetközi Csereszolgálat elosztó tevékenysége eredményeként 20 hazai könyvtár jutott rendszeresen külföldi könyvekhez, további 100 könyvtár pedig folyóiratokhoz. A szétszított könyvek száma mintegy 32 000 volt. Bár a gyarapítással kapcsolatos három szolgálatunk közül mennyiségileg ez a legkisebb, értéke viszont kiemelkedő, hiszen a tudományos kutatás számára alapvető, a világ minden részéről beérkező friss anyagot juttatja el az egyes könyvtárakhoz.

1971-ben 61 ország 551 intézményével álltunk rendszeres cserekapcsolatban. 1970/71-ben a kiküldés 31 775 könyv és 7901 évfolyam periodikum volt, az átvétel 35 733 könyv és 5154 folyóirat-évfolyam. E nagyforgalmú cserére a Kötelesspéldány Szolgálattól juttatott példányokon kívül évi közel 300 000 forintos keret állt rendelkezésre vásárlásra.

A csereforgalom szerződészerű rendezésében komoly előrehaladást jelentett a berlini Deutsche Staatsbibliothekkal 1970 szeptemberében aláírt megállapodás. A turócszentmártoni (Martini) Matica Slovenskaval kötött könyvtári egyezményben is több pont érinti a kiadványcsere kérdését.

Könyvtárunk cseretevékenységére vonatkozólag a III. Országos Könyvtárügyi Konferencia azt az elvi állásfoglalást tette magáévá, hogy a nemzeti könyvtár kiadványcseréje kifelé kultúrpolitikai célokat kövessen: „...mindent el kell követnie, hogy hazánkat reprezentáló irodalom a külföldi intézményekben széleskörűen rendelkezésre álljon.” Ennek érdekében egyre inkább törekszünk az ún. reprezentatív-cserére, amely azonban a viszonzás tekintetében partnereink részéről is bizonyos válogató tevékenységet kívánna. A kölcsönös csereforgalomnak ez a minőségi megközelítése azonban két oldalról is akadályokba ütközik: nyugati viszonylatban az elszámolásos, értékarányos csere az uralkodó forma s gyakran elzárkóznak a könyvkereskedésekben történő vásárlásoktól, szocialista viszonylatban pedig a darabszámos egyenlegre törekszenek, a minőségi szempontok mellőzésével.

Központi szolgáltatásaink másik területe a hazai könyvtárakban található külföldi irodalomról nyújtott információk köre és az ezekre épülő kiadványok.

Központi Katalógusok

A Könyvek Központi Katalógusába 1970-ben 135 000, 1971-ben 134 000 cédulát osztottak be. 1970-ben elkészült a Központi Katalógus új szerkesztési szabályzata, aminek alapján hozzákezdtek az 1945 utáni katalógus átszerkesztéséhez. Az adott tájékoztatások száma évente kb. 11 000 volt.

A Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusában a könyvtárak bejelentései alapján mintegy 142 000 új adatot regisztráltak. Megjelent a *Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban* c. lelőhelyjegyzék 1971-es kötete, mely 14 010 külföldi folyóirat hazai lelőhelyeiről adott tájékoztatást. Sikeresen lezajlott a jegyzék gépi úton történő előállítására végzett első kísérlet.

A retrospektív lelőhelyjegyzék állományának kiegészítését, valamint a kiadványba felvehető intézmények körének megállapítását végezték 1970/71-ben a *Külföldi tudományos és műszaki folyóiratok a magyar könyvtárakban* c. kiadvány előkészítő munkájaként. A kiadásra váró katalógus ma mintegy 50 000 címet tartalmaz.

A folyóiratok lelőhelyeiről adott tájékoztatások száma 1970-ben 16 000, 1971-ben 13 000 volt.

A *Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke* évi 24 számban folyamatosan közölte a hazai könyvtárakba beérkezett új külföldi művek címleírásait és lelőhelyeit.

Könyvtárközi Kölcsönzés

A Könyvtárközi Kölcsönzés szolgálatához 1970-ben 20 400, 1971-ben 21 420 kérés érkezett be. Ezek egy része bibliográfiai ellenőrzés és lelőhelymegállapítás után közvetlen elintézésre az illetékes belföldi könyvtárakhoz került. A fennmaradó kérések — a két év alatt 25 855 — mintegy 88 százalékát sikerült kielégíteni.

Külföldön kb. 36 ország könyvtárával állunk kölcsönzési kapcsolatban. A legtöbb könyvet és mikrofilmet az NSZK-ból, a Szovjetunióból, Svédországból, Angliából, Franciaországból és az NDK-ból kaptuk. A nemzetközi forgalomban tovább csökkent az eredeti dokumentumok átkölcsönzése: a mikrofilmen kielégített kérések aránya viszont egyre emelkedik. (1970-ben 45,5, 1971-ben 53,5 százalék.) Az ügyek gyors intézésében nagy segítséget jelentett az 1971-ben beszerzett gyorsmászoló, továbbá a telex fokozott használata.

A külföldről befutó kérések alig egyharmadát teszik ki a hazai igényeknek. Ez a tény is arra utal, hogy a külföldi szakirodalom megszerzésében erősen rá vagyunk utalva a gazdagabb könyvtári állománnyal rendelkező országokra.

III. A KÖNYVTÁR VEZETÉSE, GAZDÁLKODÁSA, NEMZETKÖZI KAPCSOLATAI

A könyvtár szervezetében 1970-ben bekövetkezett legfontosabb változás az *Állományvédelmi és Reprográfiai Főosztálynak* V. főosztályként való megalakulása volt, Óvári Sándor főosztályvezető irányítása alatt. Az új főosztály feladata a könyvtár állományának védelmével, valamint a reprográfia körébe eső szolgálattal kapcsolatos teendők ellátása. Tagozódása: Mikrofilmtár, Könyvkötészet, Hírlapkötészet, Restauráló Laboratórium, Sokszorosító üzem, Kiadványtár.

1971-ben hajtottuk végre az eddig különgyűjteményként kezelt *Hírlaptár* funkciók szerinti decentralizálását. Ennek során leválasztottuk az olvasószolgálati és a raktári részleget, és egyesítettük a könyvek olvasószolgálatával, illetve raktárával. Az átszervezés célja az egynemű munkák összevonása és ezáltal a racionálisabb munkaszervezet kialakítása volt. Az átszervezés után 1971. október 1-én megalakult Hírlapfeldolgozó Osztály már tiszta profilú szervezeti egység: feladata a folyóiratok és hírlapok feldolgozása, a hazai periodikumok cím szerinti bibliografizálása, valamint a hírlapok és folyóiratok állományvédelmi előkészítése.

DR. DEZSÉNYI Béla és DR. KERESZTURY Dezső főosztályvezetők 1971-ben történt nyugalmamba vonulása — miután a főosztályvezetői állások nem kerültek betöltésre — szintén bizonyos szervezeti változtatásokkal járt együtt. A III. főosztály vezetésére DR. HARASZTHY Gyula, a II. főosztály vezetője kapott egyidejűleg megbízást. A *Bibliográfiai Osztályt* viszont növekvő jelentőségére való tekintettel kiemelték a II. főosztály szervezeti keretéből és közvetlenül a fő-

igazgatóhelyettes irányítása alá helyezték. DEZSÉNYI Béla távozása után gazdátlaná vált munkaterületek — tudományos ügyek intézése, kutatómunka és továbbképzés irányítása stb. — gondozására október 1-től *tudományos titkári* állást szerveztünk. A tudományos titkár feladatkörébe kerültek az előbbieken kívül a könyvtár kiadványainak szerkesztésével, szellemi előkészítésével járó feladatok, azonkívül részvétel az intézet nemzetközi kapcsolatainak ápolásában is.

1971 március—májusában a *Zárolt Kiadványok Tárában* belső felülvizsgálat folyt le. Ennek eredményeképpen a könyvtár vezetősége számos, a tár belső munkáját, valamint más osztályokkal való kapcsolatait érintő határozatot hozott. A tár feletti közvetlen felügyeletet 1971. nov. 15-től újra a főigazgató vette át. Az osztály munkájának figyelemmel kísérésével, különös tekintettel a felülvizsgálat nyomán hozott határozatok végrehajtásának ellenőrzésével a főigazgató az Igazgatási Osztály vezetőjét és a tudományos titkárt bízta meg.

1970-ben több osztály vezetésében történt személyi változás. DR. MUNKÁCSI Piroska nyugalomba vonulása után a Kisnyomtatványtár vezetője július 1-től DR. WITTEK Lászlóné lett, DR. CSAPODI Csabáné nyugalomba vonulása után a Kézirattár vezetését november 1-től V. DR. WINDISCH Éva vette át. ÓVÁRI Sándornak főosztályvezetői kinevezése következtében utóda a Raktári Osztály vezetésében MILHOFFER Alajos. KOVÁCS Dezső áthelyezése, majd nyugdíjba menetele után a Mikrofilmtár vezetője HORVÁTH Viktor, az Igazgatási Osztály vezetője lett. Az Igazgatási Osztály vezetőjévé 1970 októberében SOMKUTI Gabriellát nevezték ki. A Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusának osztályvezetője DR. SZILVÁSSY Zoltánné lett 1970. jún. 15-től.

Az 1971 októberében megalakult Hírlapfeldolgozó Osztály vezetőjévé PÁL-VÖLGYI Endrét nevezték ki, ugyanakkor a Hírlaptár volt vezetője, DR. NÉMETH Mária osztályvezető a tudományos titkári munkakör ellátására kapott megbízást.

A könyvtár *Vezetői Tanácsa* a beszámolási időszakban az egész intézményt érintő kérdések tárgyalásakor ült össze (éves terv, illetve beszámoló). A vezetés egységének biztosítása és hatékonyabbá tétele, az ügyek gyorsabb intézése érdekében a ritkábban ülésező Vezetői Tanácsot a főigazgató elnökletével tartott főosztályvezetői értekezletek egészítették ki. Bevezettük ezenkívül az ún. „szakmai-értekezletek” gyakorlatát, amikor egy-egy átfogóbb szakmai kérdés megvitatása a főosztályvezetői értekezlet keretében, de ugyanakkor könyvtárunk számos meghívott szakértője részvételével zajlik le. (A szakmai értekezletek témái voltak: a szakreferatura, a hungarika-kérdés, a segédkönyvtárak helyzete.)

Az intézet személyi állományát illetőleg komoly nehézségeink voltak. A kedvezőtlen munkakörülmények és a rossz bérhelyzet nagyarányú fluktuációt és számos helyen a megfelelő színvonalú munkaerők hiányát idézte elő. Az állandó, az időszakos és a részfoglalkozású alkalmazottak együttes munkaerővándorlása 1970-ben elérte a 15 százalékos kilépési szintet. Az eltávozottak helyére gyakran hosszú hónapokig nem sikerült kellő szaktudású dolgozót találni, egyre többször kényszerültünk megalkuvásra, színvonalbeli engedményre, vagy fiatal kezdő munkaerők alkalmazására olyan munkakörökben, amelyek nagyobb begyakorlottságot kívánának. A hosszú ideig betöltetlen állások 1971-ben évi átlagban 9 főt jelentettek, a gyakran cserélődő dolgozók betanítása további munkaidőkiesést eredményezett. A könyvtár bérszínvonalának nagymértékű lemaradása a közszolgálat egyéb területeihez, de más könyvtárakhoz viszonyítva is ezekben az

években tovább nőtt. A helyzet sürgős megváltoztatása könyvtárunk egyik legfontosabb feladatává vált.

Mivel a könyvtári *továbbképzés* ügye országosan megoldatlan, de a nemzeti könyvtár speciális jellegéből következően is, a továbbképzést saját kereteinken belül végeztük. E feladatkör ellátását 1970-től többé már nem szakszervezeti, hanem intézeti szinten szerveztük meg. A továbbképzés alapját három szakkör alkotta: a külföldi könyvtári szakfolyóiratokat referáló kör, a muzeális-történeti szakkör és a tájékoztató-bibliográfiai szakkör. Sikeres és hasznos vállalkozás volt a könyvtárosi szakképesítéssel nem rendelkező, valamint a Széchényi Könyvtárban még csak rövidebb idő óta dolgozó munkatársak részére szervezett OSZK-ismereti tanfolyam. Ez a továbbképzési forma részben előadásokkal, részben helyszíni látogatásokkal törekedett a könyvtár szervezetéről, munkájáról és feladatairól áttekintést adni.

1970-ben 57, 1971-ben 52 dolgozó kapott tudományos munka végzésére heti 8, illetve 4 óra *kutatóidőt*. A kutatási témák kétharmada könyvtártudományi tárgyú volt. Közülük továbbra is kiemelt kutatásként szerepeltek a könyvtárunk történetével foglalkozó kutatások. E tudományos munkák eredménye többnyire szakfolyóiratokban és könyvtárunk évkönyvében megjelent tanulmányokban mutatkozik, de jelentkezik a rokon intézmények bibliográfiai tevékenységében, kritikai kiadásokban, sőt önálló könyvek formájában is.

A könyvtárban folyó szakmai munka irányítására, illetve koordinálására több — osztályok feletti — *szakmai bizottság működött*. Különösen kiemelkedett az 1970-ben életre hívott Hungarika-Koordinációs Bizottság, mely DR. HARASZTHY Gyula vezetésével a hungarika-dokumentáció terén szükséges koordinációs feladatokat látta el. A *Segédkönyvtári Bizottság* DR. PAJKOSSY György irányításával az intézet segédkönyvtárainak koordinált fejlesztését biztosította. A Gépesítési Bizottságot 1971-ben *Gépesítésfejlesztési Bizottsággá* szervezték át. Az ÓVÁRI Sándor főosztályvezető vezetésével működő bizottság feladata a könyvtár gépesítési szükségleteinek meghatározása évenként és távlatilag, figyelemmel kísérve a könyvtár birtokában levő gépek működését, valamint az anyagellátás és karbantartás problémáit.

Gépi felszerelésünket több jelentős vásárlással sikerült korszerűsíteni. A Bibliográfiai Osztály munkáját nagyban segítették az elhasználódott Vary-Typer írógépek helyett beállított IBM-szedőírógépek, a katalóguscédulák előállításának minőségi javulását eredményezte az Adréma-üzemnek új gépekkel való ellátása. Beszereztünk korszerű másoló- és sokszorosító gépeket (Apeco, Pyloris, OCÉ-másológépek, a már említett Rank-Xerox 914-es másolóberendezés, Romayor, Multilith-sokszorosítók), két lyukszalag-írógépet, számoló- és villanyírógépeket. Új gépekkel gyarapodott Mikrofilmtárunk is (Kiton előhívó, Depue felvevőgép, Ozakop-mikrofilm-másoló, Durst-nagyítógép, mikrofilm leolvasók).

*

Nemzetközi kapcsolataink tovább fejlődtek, elsősorban a szocialista országok társintézményeivel. A kelet-berlini Deutsche Staatsbibliothekkal 1970-ben a kiadványcsere-tevékenységet a kölcsönös kívánalmak figyelembevételével szabályozó új megállapodást kötöttünk. Szélesebb körű, a kapcsolatok változatos formáit felölelő egyezményt írtunk alá a csehszlovákiai Matica Slovenskával

ugyanebben az évben. 1971-ben került sor a moszkvai Lenin Könyvtár és a Széchenyi Könyvtár közötti együttműködési megállapodás megkötésére. Ennek értelmében a két könyvtár az 1971—75-ös időszakban előmozdítja közös munkák szervezését a közös problémák megoldására, részt vesz közös kiadványok készítésében és rendszeressé teszi szakemberek és belső szakmai információk kölcsönös cseréjét. A szorosabb együttműködés eredménye volt az 1971. július 6—7-én Budapesten lezajlott szovjet—magyar könyvtárügyi szeminárium, melyen a moszkvai Lenin Könyvtár képviselői tartottak nagy érdeklődéssel kísért előadásokat. Könyvtárunk és a Matica Slovenska közös kiadásában készült el *Az Országos Széchenyi Könyvtár 1800 előtti cseh és szlovák nyomtatványai* c. bibliográfia. A szlovák és magyar szakemberek tudományos munkájaként létrejött művet a két szomszéd nép kulturális együttműködésének kiemelkedő dokumentumaként értékeljük.

Évről évre nagyobb jelentősége van a külfölddel folytatott *mikrofilmcsere*nek, mely lehetővé teszi állományi hiányaink pótlását. Ez elsősorban a szomszédos államok magyar és magyar vonatkozású anyagánál jelentős. A kölcsönös érdekek találkozása — a szomszéd államok érdeklődése a csak nálunk található, rájuk vonatkozó régi irodalom iránt — előnyös kétoldalú egyezményekre és együttműködésre vezetett. Jelenleg négy intézménnyel állunk közvetlen csereviszonyban: *Matica Slovenska* (Martin), *Matica Srpska* (Novi Sad), *Szerb Nemzeti Könyvtár* (Belgrád), és *Lenin Könyvtár* (Moszkva). Az egyezmények keretében 1970-ben és 1971-ben összesen 56 971 negatív mikrofilmkockát küldtünk és 134 935 mikrofilmkockát kaptunk.

A könyvtár munkatársai 1970-ben 30, 1971-ben 24 alkalommal utaztak külföldre hivatalosan (Szocialista országokba 20, illetve 17, nyugati tőkés államokba 10, illetve 7 esetben.) Az utazások egy része a szocialista országokkal kötött kulturális munkatervek keretében, más része a művelődésügyi minisztérium vagy más szervek (MTA, Kulturális Kapcsolatok Intézete stb.) által biztosított keretben történt. 1970-ben létesítettünk először közvetlen intézményközi személycserét a saját, illetve a vendéglátó intézmény költségére. Elsőként a Matica Slovenskaval jött létre ilyen személycsere, majd 1971-ben más csehszlovákiai, jugoszláviai és NDK-beli könyvtárakkal. Ennek megfelelően a fogadások száma is nőtt: 1970-ben 11, 1971-ben 16 könyvtárost fogadtunk, valamennyit szocialista országból. (1971-ben a fogadónapok száma 147 volt, tehát egy vendég átlagosan 9 napot töltött Magyarországon.) A kiutazások kisebb része egyéni meghívásra, a hazai hivatalos szervek támogatásával valósult meg.

1970-ben hivatalosan voltak külföldön:

a) Kulturális csereegyezmény, illetve intézményközi egyezmény keretében Csehszlovákiában DR. BIRKÁS Endre osztályvezető, Jugoszláviában FÜGEDI Péterné osztályvezető és KARSAY Orsolya könyvtáros, Lengyelországban SOLTÉSZ Zoltánné osztályvezető, az NDK-ban JESZENSZKY Géza és NÉRAY Judit könyvtárosok, Romániában HÁMORI Béla fősztályvezető, a Szovjetunióban ÓVÁRI Sándor fősztályvezető.

b) Ösztöndíjas tanulmányúton Ausztriában DR. BERLÁSZ Jenő tudományos főmunkatárs, DR. CSAPODI Csabáné osztályvezető, Franciaországban MARKOVITS Györgyi osztályvezető, Olaszországban DR. PAJKOSSY György fősztályvezető, az NDK-ban — nyugatnémet ösztöndíjjal — DR. VÍZKELETY András h. osztályvezető.

c) Nemzetközi kongresszusokon képviselték könyvtárunkat: DR. JÓBORÚ Magda főigazgató és DR. GOMBOCZ István osztályvezető (Moszkva, IFLA-közgyűlés); DR. SEBESTYÉN Géza h. főigazgató (Madrid, FID/CCC ülése); DR. PETHES Iván tudományos főmunkatárs és VAVRINECZ Veronika tudományos munkatárs (Lipce, AIBM kongresszus); DR. CSAPODI Csabáné osztályvezető (Velence, Nemzetközi Történezt Kongresszus); DR. KERESZTURY Dezső főosztályvezető (Freiburg NSZK, Nemzetközi Lenau Társaság közgyűlése).

d) Külföldi kiállításokkal kapcsolatos kiutazások: DR. FALLENBÜCHL Zoltán tudományos főmunkatárs, DR. NÉMETH Mária osztályvezető, ÓVÁRI Sándor főosztályvezető, DR. VÍZKELETY András helyettes osztályvezető, DR. WIX Györgyné helyettes osztályvezető (Krakkó, Lengyel—magyar történeti kapcsolatok ezer éve c. kiállítás); DR. KECSKEMÉTI István osztályvezető és PÁRKAI Istvánné könyvtáros (Bécs, az OSZK Zeneműtára gyűjteményéből a 18. századi osztrák zeneszerzők kéziratának bemutatása).

e) Meghívásra történt kiutazások: Jugoszláviába DÁNIEL György tudományos főmunkatárs, DR. FAJCSÉK Magda osztályvezető, DR. KEMÉNY G. Gábor tudományos főmunkatárs.

1971-ben hivatalosan voltak külföldön:

a) Kulturális csereegyezmény, illetve intézményközi egyezmény keretében Csehszlovákiában KOMJÁTHY Miklósné helyettes osztályvezető, KOSTYÁL István, SOMKUTI Gabriella és SZILVÁSSY Zoltánné osztályvezetők, Szűcs Jenőné csoportvezető, Jugoszláviában SALAMON Józsefné tudományos főmunkatárs, Lengyelországban DR. BERLÁSZ Jenő tudományos főmunkatárs, az NDK-ban Kovács Ilona és VÍZKELETY András helyettes osztályvezetők, a Szovjetunióban DR. GOMBOCZ István osztályvezető.

b) Ösztöndíjas tanulmányúton Olaszországban KASTALY Beatrix restaurátor, Romániában V. DR. BUSA Margit, tudományos munkatárs.

c) Nemzetközi kongresszusokon képviselték könyvtárunkat: DR. GOMBOCZ István osztályvezető, (Liverpool, IFLA-közgyűlés); DR. SEBESTYÉN Géza h. főigazgató (Varsó, ill. Hága, FID/CCC ülése; Párizs, UNISIST konferencia); DR. PETHES Iván tudományos főmunkatárs (Sankt Gallen, AIBM-konferencia, Moszkva, CIM-konferencia, az AIBM képviselőjében); Cz. KOZOCSA Ildikó, a Restauráló Laboratórium vezetője és ÓVÁRI Sándor főosztályvezető (Poznan, restaurálási konferencia); Cz. KOZOCSA Ildikó (Bécs, IADA-konferencia).

d) Meghívásra történt kiutazások: DR. KEMÉNY G. Gábor tudományos főmunkatárs Csehszlovákiába és Jugoszláviába.

e) Egyéb kiutazások: KELEMEN Miklós fényképész (Wiesbaden, gépi berendezés kezelésének megtanulása).

1970—71-ben könyvtárunkat 585 külföldi kutató és 163 külföldi látogató kereste fel. A csoportos látogatások során 315 külföldit fogadtunk.

*

Gazdálkodásunk a rendelkezésre álló anyagi eszközök mértékében továbbra is biztosította a könyvtár rendeltetésszerű működését. 1970-ben könyvtárunk költségvetése — a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal együtt — 32 millió volt s további 19,6 milliót fordítottunk a keszthelyi Festetics kastély felújítására és az új raktárépület megszerzésére. 1971-ben a költségvetési elő-

irányzat 32,1 millió forintról évközi módosításokkal 46,9 millióra emelkedett, ebből a keszthelyi kastélyra 11,3 milliót fordítottunk.

1970-ben befejeződött a zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtár felújítása. A keszthelyi Helikon Könyvtár és a Festetics-kastély generálfelújítása — kb. évi 12 milliós kerettel — tovább folytatódott. A Rosenberg hp. utcai új épület helyiségeinek átalakítását is megkezdték, 1971-ben 2,5 millió forintot fordítottunk erre a célra. Elkészült a Pollack Mihály-téri épület tetőszerkezet felújítása és a Beloianisz utcai helyiségek pinceraktárainak rendbehozatala. A Múzeum u. 3. sz. épületben az életveszély elhárítására igen jelentős karbantartások folytak. Mindezekon felül számos könyvtári osztály belső felújítását végezték el.

A 201/1971. (MK. 5) MM—PM sz. utasítás könyvtárunk részére is engedélyezte az ún. szerződéses munkák vállalását, amit ebben az évben — egyelőre szerény keretek között — meg is indítottunk. E szolgáltató tevékenységből származó nyereség egy része fejlesztési célokat szolgál.

A várbeli új épület építése ebben az időszakban is igen vontatottan haladt. Ez a körülmény ma már nemcsak kulturális, hanem gazdasági veszteséget is jelent. Az újabb és újabb pótépületek, raktári férőhelyek megszerzése, átalakításuk és felszerelésük, a szétszórta elhelyezett helyiségek üzemben tartása jelentős anyagi ráfordítást igényel. Ugyanakkor a könyvtár fejlesztési lehetőségeinek végső határához ért el: a korszerű könyvtári szolgáltatások kibontakoztatásának semmi lehetősége nincs és a zsúfoltság a munka jelenlegi színvonalának fenntartását is komolyan veszélyezteti. Pedig gondunk nem egy könyvtáré, hanem mint a magyar írásbeliség nemzeti archívuma és központi szolgáltatásaink révén általános tájékoztatási centrum, országos szerepet töltünk be — amit ezen a téren ma nem tudunk elvégezni, azt később bepótolni egyre nehezebb, ha nem éppen lehetetlen: Az 1970. évi III. Országos Könyvtárügyi Konferencia tézisei között a nemzeti könyvtár kérdése határozott hangon kapott helyet: „Alapvető művelődéspolitikai érdek, hogy a Várban folyó rekonstrukció keretében a könyvtár kiemelt elbírálást kapjon és a vontatottan folyó építkezések a legsürgősebben befejeződjenek.”

Könyvtárunk vezetősége mindent megtett, hogy az építkezések ütemének meggyorsítását elérje. Javasoltuk többek között az építkezés több szakaszban történő megvalósításának, illetve a szakaszos átvételnek a lehetőségét. Ezen a téren erőfeszítéseink eredményesnek bizonyultak, és úgy látszik, hogy a két raktártorony — ahol 1971-ben már a vasállványzat beszerelését is megkezdték — a közeli években legalább részben betelepíthető lesz.

Könyvtárunk dolgozói közül többen részesültek kitüntetésben. A Munka Érdemrend arany fokozatát 1970-ben DR. KERESZTURY Dezső főosztályvezető, ezüst fokozatát HORVÁTH Viktor osztályvezető, bronz fokozatát KOVÁCS József, a zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtár vezetője kapta. MENCSIK Pál kiemelt szakmunkást KISZ-érdeméremmel tüntették ki.

A Szocialista Kultúráért kitüntetést 1970-ben DR. FARAGÓ Lászlóné osztályvezető, GALAMB Györgyné tudományos főmunkatárs, DR. GORDON Miklósné főkönyvtáros, DR. HERNÁDY Dénes osztályvezető, DR. MUNKÁCSI Piroska osztályvezető, DR. SOLTÉSZ Zoltánné osztályvezető, SZABADOS László tudományos munkatárs (KMK), TAMÁS Péter osztályvezető, DR. TARR Lászlóné tudományos munkatárs (KMK), TOMITS Ottilia főkönyvtáros, UROSEVICS Danilo tudományos munkatárs (KMK), DR. VÍZKELETY András tudományos főmunkatárs kapták

meg. Ugyanebben a kitüntetésben részesült 1971 folyamán DR. BERLÁSZ Jenő tudományos főmunkatárs, DR. FAZAKAS József tudományos főmunkatárs, FARAGÓ Lászlóné főkönyvtáros, DR. KECSKEMÉTI István osztályvezető, DR. KEMÉNY G. Gábor tudományos főmunkatárs, KONDOR Imréné tudományos munkatárs, PAP Zoltán tudományos főmunkatárs, DR. RÓNA-TAS András osztályvezető, SZABAD Györgyné csoportvezető, SZABÓ Sándor tudományos munkatárs (KMK), TÖKÉS Lászlóné osztályvezető.

A Kiváló Dolgozó kitüntető jelvényben részesültek 1970-ben Cz. KOZOCSA Ildikó, a Restauráló Laboratórium vezetője, KOVÁCS Árpádné előadó, KULIN Gábor kisegítő, MÜLLER Jánosné, a Könyvkötészet és Sokszorosító vezetője, NAGY Sándorné étkezdei dolgozó, PRIM József kiemelt szakmunkás, DR. SZALAY Andorné szakmunkás, TATAI András raktári csoportvezető, TIBOLYA Istvánné könyvtáros, VÉN Tiborné előadó; 1971 folyamán pedig BARTON András raktárvezető, DEBULAY Imréné kiemelt szakmunkás, HORVÁTH István kisegítő, MIRKI György raktárvezető, ROTHMEISEL Károly kiemelt szakmunkás, SEFCSIK Gyuláné raktáros, VENTURA Eduárdné könyvtáros.

Miniszteri dícsérő oklevelet kaptak 1970-ben BÍBOR Jenóné könyvtáros, DEMÉNY Ottóné főkönyvtáros, DR. DUBOIS Sarolta főkönyvtáros, KISZELY Olivér tudományos főmunkatárs, KONCZ Béláné könyvtáros, KOVÁCS Ilona csoportvezető, KOVÁCS Istvánné főkönyvtáros, NEMES E. Klára osztályvezetőhelyettes, POLYÁNSZKY Zoltánné könyvtáros, TISZA Kálmánné könyvtáros, DR. TORNIA Alice főkönyvtáros, ZILAHY Tamásné csoportvezető, ZSEMBERI Anna könyvtáros; 1971 folyamán BACZONI Tamásné főkönyvtáros, BÓKAY Béláné könyvtáros, CSÁKVÁRI Elekné könyvtáros, CZÉKLI Béla könyvtáros, DÁRDAI Miklósné tudományos munkatárs, DELI Györgyné főkönyvtáros, HAJDU Lajosné könyvtáros, KOMJÁTHY Miklósné osztályvezetőhelyettes, MIKULÁSIK Vera könyvtáros, PRÁGAI Pálné könyvtáros, RÁDONYI Nándorné előadó, SZABÓ Ervin csoportvezető, SZÜCS Jenóné csoportvezető, TISZA Kálmánné könyvtáros, TÖLGYESI Lászlóné könyvtáros.

(Összeállította: Somkuti Gabriella)

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR DOLGOZÓI

1970. és 1971. december 31-én*

A) KÖNYVTÁR

7001 Főigazgató

Dr. Jóború Magda
a neveléstudomány kandidátusa

7002 Főigazgatóhelyettes

Dr. Sebestyén Géza

7003 Főosztályvezetők

Dr. Dezsényi Béla 1971/nyugd.
az irodalomtudományok kandidátusa,
c. egyetemi docens

Hátori Béla

Dr. Haraszthy Gyula

Dr. Keresztury Dezső 1971/nyugd.

Óvári Sándor

Dr. Pajkossy György

7005 Osztályvezetők

Dr. Birkás Endre

Dr. Fajcsék Magda

Dr. Faragó Lászlóné

Fügedi Péterné

Dr. Gombocz István

Horváth Viktor

Dr. Kecskeméti István

Kostyál István

Kovács Dezső

Kovács József

Milhoffer Alajos

Nagyné Rácz Aranka¹

Dr. Nemes Erzsébet Klára

Dr. Németh Mária

Pálvölgyi Endre 1971

Dr. Róna Tas András 1971/áth.

a nyelvészeti tudományok kandidátusa

Dr. Soltész Zoltánné

Somkuti Gabriella

Szilvássy Zoltánné

Tőkés Lászlóné

Dr. Wittek Lászlóné

V. dr. Windisch Éva

7006 Osztályvezetőhelyettesek

Dr. Berczeliné dr. Monori Erzsébet
1971/7005

Dr. Farkas László

Dr. Ferenczy Endréné

Gyulai Árpád

Dr. Komjáthy Miklósné

Komlós Imréné

Dr. Medrey Zoltán 1971/elhunyt

Nagyné dr. Létay Ida

Rakos József

Dr. Takács Menyhért

Tamás Péter 1971/7005

Dr. Vizkelety András

Dr. Wix Györgyné

* Az 1971. évi változásokat a név után 1971 és a változás jellegének (kulcsszám, áthelyezés, eltávozott, nyugdíjazás stb.) megnevezésével tüntettük fel. Az új alkalmazásoknál csak az 1971 szerepel.

¹ Az OKDT titkáraként az MM-ben teljesít szolgálatot.

7021 Könyvtári csoportvezetők

Botka Ferencné 1971
V. dr. Busa Margit 1971/7022
Csillag Lászlóné
Futala Tiborné 1971
Kovács Ilona
Mártován Gyuláné
Miklóssy Jánosné
Nagydiósi Gézáne
Dr. Pálinkás Sándorné
Petrovay Istvánné
Schneller Károly
Dr. Szabad Györgyné
Szabó Ervin
Szűcs Jenőné
Dr. Úrögdy Györgyné
Dr. Zilahy Tamásné

7022 Tudományos főmunkatársak

Dr. Bata Imre
Dr. Béley Pál
Dr. Berlász Jenő
Dr. Bikich Györgyné 1971/7006
Dr. Borsa Gedeon
Dr. Borsos Józsefné
Dániel György
Dr. Fallenbüchl Zoltán
Dr. Fazakas József
Galamb Györgyné
Dr. Kelecsényi Gábor
Dr. Kemény G. Gábor
az irodalomtudományok kandidátusa
Kiszely Olivér
Lengyel Istvánné
Markovits Györgyi 1971/7005
Mikó Lajosné 1971
Dr. Pethes Iván
Salamon Józsefné 1971
Dr. Spira Györgyné
Dr. Vekérdi József
a nyelvészeti tudományok kandidátusa

7023 Tudományos munkatársak

Batári Gyula
Froemel Károlyné

Krudy Zsuzsa 1971/nyugd.
Miklóssy János
Pap Zoltán
Dr. Ruzsiczky Éva
Dr. Szabó János
Dr. Szigethy Jolán
Vavrinecz Veronika
Zágonyi Ilona 1971/7021

7024 Főkönyvtárosok

Ambrus Jánosné
Baczoni Tamásné
Balogh György
Dr. Burián Ignácné
Darabos Pálné
Dárdai Miklósné 1971/7023
Deli Györgyné
Demény Ottóné
Dr. Dubois Sarolta
Dr. Faragó Lászlóné
Dr. Gordon Miklósné
Hajóssy Jánosné
Dr. Hegedűs Károly 1971/7006
Hoffer Rezsőné
Horváthné Izsó Lívia
Indali György
Juhász Lászlóné 1971
Dr. Kindlovits Kálmán
Kiss Jenőné
Kovács Istvánné
Kronstein Gábor 1971/áth.
Linczenyi Adorjáné
Dr. Losonci Andrásné
Majtényi Árpádné
Pálvölgyi Endréné
Papp Ferencné
Dr. Ráduly Márta
Dr. Retkes Csabáné
Szász Andrásné
Szentgyörgyi Ferencné 1971/áth.
Szűj Rezső 1971/elt.
Dr. Tomcsányi Tamás
Tomits Ottilia
Dr. Tornya Alice
Dr. Tóth Lajos 1971/7006
Dr. I. Tóth Zoltánné 1971/áth.
Tőkéssy Ilona 1971/nyugd.

7025 *Könyvtáros I.*

Appel Károlyné
Avar Antalné
Bánáti Istvánné
Dr. Beck Ivánné
Békési István 1971
Belohorszky Mária
Dr. Bene Sándorné
Beniczky György
Béri Gézáné 1971/7024
Bétsch Elemérné
Dr. Bíbor Jenőné 1971/7024
Bircok Oszkárné
Bókay Béláné
Dr. Borsányi Ferenc 1971
Bútor Vera
Deáki Imréné 1971/7025
Dérer Miklós
Divényi Pálné
Döller Márta 1971
Dömötör Lajosné
Eesedy Judit 1971
Fallier Erika 1971/áth.
Fodor Andrea 1971
Gajtkó Éva
Gál Ágnes
Gáli József
Gazdag Miklósné
Gelléri Péterné 1971/elt.
Hernádi Lászlóné
Horváth Tiborné
Illyés Katalin 1971/7024
Dr. Jeszenszky Géza 1971/7022
Karakas Péterné
Karsay Orsolya
Kis Elemérné
Dr. Koroknai Ákosné
Malek Magdolna
Dr. Maróth Miklósné
Muzslai Lászlóné
Nagy Ildikó
Nagy Imréné 1971/elt.
Nagy Magdolna
Nagy Zoltán 1971
Nemeshanyi Hubáné
Németh Borbála 1971
Néray Judit

Orosz Júlia 1971
Palotás Endréné
Papp András
Párkai Istvánné
Dr. Patay Lászlóné
Dr. Pergel Ferenc
Pinkola Lászlóné 1971
Pintér Márta 1971/7024,
áth. KMK
Plihál Katalin 1971
Polyánszky Zoltánné 1971/áth.
Pozsony Endréné
Prepeliczay Györgyné 1971
Rakovszky Miklósné 1971/elt.
Sándor Erzsébet
Dr. Simoncsics Péter 1971/áth.
Susánszky Zoltánné
Stella Györgyi 1971
Szabó Borbála 1971
Székely Ágnes
Szinyákovic Györgyné
Szóts Endréné 1971
Tasi József 1971/áth.
Teszári Judit
Tolnai Lászlóné
Tölgyesi Lászlóné
Dr. Vág Ottóné
Vajda Kornél 1971
Varga Ildikó 1971
Velich Sándorné
Vizsolyi Gyuláné
Wojtilla Gyuláné
Wolf Magdolna
Zsigmondy Árpádné

7026 *Könyvtáros II.*

Ács Lászlóné
Alberti Júlia
Alkonyi István 1971/7025
Balogh Judit
Belencsik Lajos
Búzás János
Csajkovits Józsefné
Csákvári Elekné
Csanádi Imréné
Czékli Béla
Dobai Miklósné

- Farnady Lívia
Fenyősy Antónia
Dr. Fináczy Ernőné 1971/7025
Fülep Katalin
Gál Julianna
Győrfi Erzsébet
Hajdu Hajnalka
Hajdu Lajosné
Horváth Katalin 1971/áth.
Kaibinger Károlyné
Kertész Judit 1971/7025
Kocsy Lászlóné
Komornik Zoltánné
Kricsfalussy Lászlóné 1971
Kudelka Genovéva 1971/7025
Láng Tiborné
Maillot Györgyné 1971/elt.
Miklauzic Istvánné
Mikulásik Vera
Misley Judit
Mészáros Györgyi
Nagy Péter 1971/áth. KMK
Németh Károlyné
Oláh Béláné 1971
Pál Ágnes 1971
Dr. Pál Albertné 1971
Pásztor Rezsőné
Rónai István
Sajtós Andre
Samariay-Leölkes Katalin
Szamos Erzsébet
Szántó Hedvig 1971/elt.
Széchényi Tibor
Tibolya Istvánné
Tisza Kálmánné
Dr. Tóth Lajosné
Tóth Levente
Turán Frigyesné
Vásárhelyi Judit 1971/elt.
Vona Katalin
- 7027 *Könyvtáros III.*
Dr. Nagy Endréné
Ventura Eduárdné 1971/7026
- 7030 *Könyvrestaurátor II.*
Földényi Jánosné 1971/7026
Szalai Zoltánné
- Szénási Lászlóné
Dr. Zimnic Jánosné
- 7402 *Gazdasági igazgató I.*
Soltész András
- 7403 *Gazdasági igazgató II.*
Bolgár Pálné
- 7404 *Gazdasági osztályvezető*
Dr. Hernády Dénes
Sebestyén Gáborné
- 7421 *Csoportvezetők*
Radics Lajos
Rakovszky Istvánné
- 7422 *Főelőadó I.*
Jávor Péterné 1971/7421
Kádár Tiborné 1971/áth.
Mészáros Pálné
- 7423 *Főelőadó II.*
Jenik Győzőné
Kiss Györgyné
Dr. Lakatos Lászlóné
Pintér Antalné
Pócsi Árpádné
- 7424 *Előadók*
Kovács B. Istvánné
Kozák György 1971
Márton Mihály 1971/nyugd.
Dr. Molnár Istvánné
Nádai Gyuláné
Nemere Zoltánné
Orbán Ákosné
Dr. Rádonyi Nándorné
Vén Tiborné
- 7426 *Műszaki ügyintéző II.*
Balassa Jenőné 1971
Bordács Attila
Czettler Antalné
Kelemen N. Miklós 1971/7425
Müller Jánosné

7441 *Adm. ügyv. alkalmazott I.*

Sík Éva

7461 *Könyvtári raktárvezetők*

Barton András
Gidófalvy Kristóf
Ispánki Ferenc 1971/7026
Kádár László
Karczagi Alajosné
Mirki György
Nagy Károly
Nagy Zsigmond
Németh János
Németh Lajos
Szilvássy Istvánné
Tatai András

7462 *Könyvtári raktárosok*

Barsin József
Dr. Bartók György
Hegy Andrásné
Jónás Mária
Kaszás István
Kurecz Antalné
Morai György
Sefcsik Gyuláné 1971/7461
Sinkó Pálné
Száz György 1971
Szilágyi József
Szuchovszky Zoltán
Timár Péter
Tiszai István
Vas Sándor

7462 *Könyvtári segédrestaurátor*

Krizka Györgyné
Dr. Szabados Györgyné 1971/7030
Szondi Béláné

7468 *Kiemelt termelő szakmunkás*

Berecz Lajos 1971/elt.
Fodor Béla 1971
Mayer János
Mencsik Pál 1971/7426
Prim József
Rothmeisel Károly
Sándor István

7469 *Szakmunkások*

Balázs Ferencné 1971
Berényi Júlia
Bittó Ilona
Czigler Mária
Dr. Debulay Imréné 1971/7468
Demjén Andrásné 1971/elt.
Fodor Vincéné
Geröly Józsefné
Gyenge Sándorné 1971
Horváth Miklósné 1971
Hörömpöly Andrásné
Juhász Eszter
Kastaly Beatrix 1971/7029
Kaszás Ottóné
Kerekes Piroska
Klenczner Lászlóné
Kresalek Béla 1971/7468
Légrádi András 1971
Mirki Erzsébet
Molnár Csabáné 1971
Mürschberger Ferencné
Németh Jánosné
Neppel Ferencné
Rauznitz Endréné
Reczetár Kálmán
Ritzl Antalné
Samkó Ferencné
Schlachtoczky Ilona 1971
Selmeczi Ferencné
Szabó Istvánné
Dr. Szalay Andorné 1971/7468
Szecsei Gáborné 1971
Szendi Emma
Zséli Lászlóné

7471 *Kisegítő I.*

Györei László
Konez András 1971
Monos Béla 1971
Monostory Jenő 1971/7426

7472 *Kisegítő II.*

Ács Ferenc 1971
Berey Béla
Drapos Lídia 1971/elt.

Gajai Jánosné
Horváth István
Korber Károlyné 1971/7027
Kuczog Lajosné
Kulin Gábor
Nyúl Elemér
Szabó Ödönné 1971/áth.

Domanyik Mihályné 1971/7472
Hajdu Sándorné 1971/7472
Hidas Istvánné 1971/7472
Husi Kálmánné 1971/7472
Nyírfalvy Lajosné 1971/7472
Szép Sándorné 1971/7472

7473 Kisegítő III.

Boda Józsefné 1971/7472
Fordán Lajosné 1971/7472
Mirki Györgyné 1971/7472
Nagy Sándor
Szőke Józsefné 1971/7462

7475 Portás, házfelügyelő

Hajós Csabáné
Molnár János
Piller Antalné 1971/7472

7474 Kisegítő IV.

Boros Lajosné 1971/7472
Burján Istvánné 1971/7472
Chapó Márkné 1971/7472

Gépkocsivezetők

Fehér István 1971/7424
Gyurján János
Halmai Tibor 1971
Szűcs István 1971
Vörös János 1971/áth.

B) KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

Igazgató II.

Papp István

7003 Főosztályvezető

Sallai István

7005 Osztályvezetők

Bereczky László
Gerő Zsoltné
Horváth Tibor
Izslai Zoltán
Szente Ferenc
Vadász Ferencné

7023 Tudományos munkatársak

Fodor András
Fogarassy Miklós
Káldi György 1971
Kamarás István
Kondor Imréné
Körtés Júlia
Dr. Kövendy Dénes
Nyakó István
Pelejtei Tibor 1971/7021
Sárdy Péter
Szabó Sándor
Dr. Urbán László
Urošević Danilo 1971/7022

7022 Tudományos főmunkatársak

Bereczky Lászlóné
Dr. Horváth Magda
Katsányi Sándor 1971
Szilágyi Tibor
Dr. Tarr Lászlóné
Dr. Vargha Balázs

7024 Főkönyvtárosok

Benkő Attiláné
Csoboth Attila
Kende Ferike
Könyves Tóth Lilla 1971/áth.
Nagy Attila
Pintér Márta 1971

Somogyi Anna 1971/áth.
 Szaniszló Mihályné
 Zsembery Anna 1971/áth.

7025 *Könyvtáros I.*

Búza Domonkos 1971
 Cholnoky Győző
 Farkas Lászlóné 1971
 Koncz Béláné
 Markos Béláné
 Sebő Ferenc 1971
 Sonnevend Péter

7026 *Könyvtáros II.*

Deutsch Béláné
 Görgey Györgyné

Hölgyesi Györgyi 1971
 Jordán Katalin
 Kausay Tiborné
 Melegh Antalné
 Mojtó Katalin
 Nagy Péter 1971
 Pongor Márta
 Prágai Pálné

7422 *Főelőadó II.*

Czinner Tiborné

7441 *Adm. ügyv. alkalmazott I.*

Duffek Károlyné
 Kovács Árpádné
 Moór Istvánné

TÁBLÁZATOK

1. táblázat

A könyvtár állománya

	Állomány 1969. dec. 31.	1970. évi gyarapodás	1971. évi gyarapodás	Állomány 1971. dec. 31.
Könyv (kötet)	1 906 421	36 222	35 926	1 977 427
Időszaki kiadvány (évfolyam)	200 895	4 416	5 449	209 624
Kézirat (darab)	432 206	10 884	17 539	460 029
Zenemű (darab)	85 981	2 796	4 107	92 884
Térkép (darab)	126 579	2 879	5 249	134 707
Kisnyomtatvány (darab)	2 345 262	66 363	61 233	1 974 112
Egyéb dokumentum	238 324	3 946	3 452	245 722
Dia- és mikrofilm (címléirási egység)	51 205	26 707 ¹	1 055 ²	78 967
Összesen	5 386 873	154 213	134 010	5 173 472 ³

Megjegyzések:

Könyvtárunk „nagyállományaként” ismert könyvraktárában, így az állományi adatokban is, a könyvek, brossúrák, jegyzetek, különnyomatok egy egységben vannak és *könyvek* címen szerepelnek. A gyarapodás adataiban sem a műemlékkönyvtárak, sem a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárának adatai nem szerepelnek.

A dia- és mikrofilmeknél 1963-tól számlálási egységül a művek (címléirási egységek) szolgálnak.

¹ Ebből 25 879 színlap pozitív mikrofilmje. A táblázatban címléirási egységként megadott mikrofilmek kockaszáma: 1 242 282 negatív és 1 110 473 pozitív mikrofilm kocka.

² A címléirási egységként megadott mikrofilmek kockaszáma: 1 746 101 negatív és 2 043 399 pozitív mikrofilmkocka.

³ Gyakorlatunkban a kötelezpéldányként beérkezett csoportos feldolgozású dokumentumok és a kisnyomtatványok utólagosan kerülnek selejtezésre, miután nem kerültek feldolgozásra. Ebből következően a fogyatéék mennyisége statisztikai kimutatásainkban nagy. Ehhez járul még 1970—1971-ben a Kisnyomtatványtárban egy nagyobb arányú visszamenőleges selejtezés, mely másodpéldányokra terjedt ki. A teljes fogyatéék minden dokumentumra kiterjedően 1970-ben 251 350, 1971-ben 250 274 db volt, mely az 1971. dec. 31-i állomány megállapítását megelőzően levonásba került.

2. táblázat

Az 1970. és 1971. évi gyarapodás a beszerzés módja szerint

Dokumentum	Vétel		Ajándék		Csere		Kötelesspéldány		Saját előáll.		Összesen	
	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971	1970	1971
Könyv (kötet)	2 949	3 274	2581	1558	3012	2686	27 489	27 976	191	432	36 222	35 926
Időszaki kiadvány (évfolyam)	1 291	1 257	371	226	632	748	2 122	3 218	—	—	4 416	5 449
Kézirat (darab)	8 652	16 344	2231	863	—	16	—	—	1	316	10 884	17 539
Zenemű (darab)	548	681	226	1739	164	112	1 836	1 560	22	15	2 796	4 107
Térkép (darab)	16	20	1038	3145	3	7	1 822	2 077	—	—	2 879	5 249
Kisnyomtatvány (darab)	1 483	3 004	2678	484	66	254	62 134	57 491	2	—	66 363	61 233
Hanglez, hangszalag (darab)	66	63	9	3	1	—	273	192	—	—	349	258
Kép, metszet (darab)	2 462	1 007	17	709	15	—	1 102	1 378	1	11	3 597	3 105
Egyéb dokumentum (darab)	—	—	—	87	—	—	—	—	—	2	—	89
Oktató diafilm (cl. egység)	—	—	—	—	—	—	194	69	—	—	194	69
Mikrofilm/negatív (cl. egység)	49	10	17	126	22	16	—	—	311	441	399	593
Mikrofilm/pozitív (cl. egység)	12	2	—	6	5	4	—	—	26 197	381	26 114	393
Összesen	17 528	25 662	9168	8946	3920	3843	96 972	93 961	26 625	1598	154 213	134 010

A gyűjtemények használata

Olvasótermek forgalma	Használók száma		Használt egys. száma		Kölcsönzött egys. száma	
	1970	1971	1970	1971	1970	1971
Beiratkozott olvasók	10 431	11 811				
Napi jeggyel olvasók	1 125	134				
Központi olvasóteremek könyvek	32 688	37 460	126 422	166 084	4127	4365
időszaki kiadványok	21 875	19 760	65 950	62 673	105	85
Különgyűjtemények						
Kézirattár	1 488	1 420	25 943	24 968	74	59
Régi Nyomtatványok						
Tára	915	819	4 556	3 669		
Kisnyomtatványtár	185	126	102 550	123 288		
Mikrofilmtár	312	—	471	—		
Színháztörténeti Tár	664	612	95 728	120 071		
Térképtár	110	71	5 327	4 453		
Zeneműtár	1 225	1 597	8 482	10 458		
Zárolt Kiadványok						
Tára	1 283	1 133	12 115	5 023		
Összesen:	60 745	62 998	447 544	520 687	4306	4509

Helybenolvasók megoszlása olvasói kategóriák szerint

		Központi olvasóteremek		Különgyűj- teményi olvasó- teremek	Mindösszesen szám/százalék
		könyvek	időszaki kiadványok		
Kutató	1970	7 801	*	6182	22 910/36,4
	1971	8 392	8 740	5778	
Egyetemi hallgató	1970	16 092	*	—	23 111/36,7
	1971	18 081	5 030	—	
Egyéb olvasó	1970	8 795	*	—	16 977/26,9
	1971	10 987	5 990	—	
Összesen	1970	32 688	21 875	6182	60 745
	1971	37 460	19 760	5778	62 998

* Nincs különválasztott adat.

A könyvtár kiadványai

1970 folyamán jelentek meg:

a) Önálló kiadványok, nyomdai előállításban:

1. *Magyar könyvészet 1945–1960. A Magyarországon nyomtatott zeneművek szakosított jegyzéke.* Egyetemi nyomda. 361 l.
A/4 méretben, 45,1 (A/5) ív, 1000 példány

b) Önálló kiadványok, házi sokszorosításban:

2. *Magyar könyvészet. 1968. A Magyarországon megjelent könyvek, zeneművek, térképek és hanglemezek címjegyzéke.* VIII, 1091 l.
A/4 méretben, 137,5 (A/5) ív, 1100 példány
3. *Magyar könyvészet. (Tankönyvek.) 1967–1968. A Magyarországon megjelent tankönyvek, egyetemi és főiskolai jegyzetek szakosított jegyzéke.* XXI, 278 l.
A/4 méret, 37,3 (A/5) ív, 850 példány
4. *Magyar könyvészet. A Magyarországon megjelent grafikai plakátok és metszetek címjegyzéke.* 1965–1966. XVII, 309 l., 9 t.
B/5 méret, 27,1 (A/5) ív, 500 példány
5. *Régi magyar exlibrisek. 1521–1900.* Az Országos Széchényi Könyvtár kiállítása. Leíró katalógus. 46 l., 1 mell.
B/5 méret, 4,5 (A/5) ív, 610 példány

c) Időszaki kiadványok, házi sokszorosításban:

6. *Magyar Nemzeti Bibliográfia.* Bibliographia Hungarica. 1–24 szám + Útmutató-melléklet. 1104, LV l.
A/4 méretben, 144,8 (A/5) ív, 1100 példány
7. *Magyar Zeneművek Bibliográfiája.* A Magyar Nemzet Bibliográfia melléklete. 1–4 szám. 106 l.
A/4 méretben, 13,2 (A/5) ív, 1100 példány
8. *Magyar Folyóiratok Repertórium.* Repertorium Bibliographicum. Periodicorum Hungaricorum. 1–24 szám. 1592, LV l.
A/4 méretben, 205,8 (A/5) ív, 1050 példány
9. *Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke.* Filozófia. Társadalomtudományok. Művészet. Nyelvészet. Irodalom. 1–12 szám. 2182 l.
A/4 méretben, 272,7 (A/5) ív, 300 példány
10. *Ua. Természettudományok. Orvostudományok. Műszaki tudományok.* 1–12 szám.
A/4 méretben, 267,7 (A/5) ív, 550 példány
11. *Országos Széchényi Könyvtári Híradó.* 1–12 szám 6 füzetben. 198 l.
A/4 méretben, 24,7 (A/5) ív, 400 példány

1971 folyamán megjelent kiadványok:

a) Önálló kiadványok, nyomdai előállításban:

1. *Régi magyarországi nyomtatványok.* Res litteraria Hungariae vetus operum impressorum. 1473–1600. [Összeáll.] (Borsa Gedeon, Hervay Ferenc stb.) Akadémiai Kiadó 928 l., 42 t.
B/5 méretben, 88,5 (A/5) ív
A Magyar Tudományos Akadémia és az Országos Széchényi Könyvtár gondozásában

2. *Petrík Géza: Magyarország bibliographiája. Bibliographia Hungariae. 1712—1860. 5. Pótlások — c. művének 1—4. kötetéhez. Az 1712—1800 között megjelent magyarországi (és külföldi magyar nyelvű) nyomtatványok. Egyetemi nyomda. 561 l.*
B/5 méretben, 49 (A/5) ív, 1500 példány
E kiadványunk a Kultúra Külkereskedelmi Vállalattal közös vállalkozásban készült.
3. *Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve. 1968—1969. Egyetemi nyomda. 435 l.*
B/5 méretben, 38,15 (A/5) ív, 600 példány

b) *Önálló kiadványok, házi sokszorosításban:*

4. *Magyar könyvészet 1969. A Magyarországon nyomtatott könyvek, zeneművek, térképek és hanglemezek szakosított címjegyzéke. XI, 1073 l.*
A/4 méretben, 135,75 (A/5) ív, 1150 példány
5. *Borsa Gedeon—Käfer István: Az Országos Széchényi Könyvtár régi cseh és szlovák nyelvű nyomtatványainak katalógusa 1800-ig. Katalóg starých českých a slovenských tlači . . . Catalogus librorum veterum usque ad annum 1800 in lingua Bohemica et Slavica impressorum quae in Bibliotheca Nationali Hungariae . . . asservantur. 406 l.*
B/5 méretben, 36,4 (A/5) ív, 900 példány
E kiadványunk a martini Matica Slovenskával közös vállalkozásban készült.
6. *A magyarországi könyvkiadók, nyomdák és sokszorosítók jegyzéke és kötelespéldányszolgáltatásuk az 1969. évben. Összeáll. Tóth Lajos. 54 l.*
A/5 méretben, 3 (A/5) ív, 350 példány
7. *Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban. Lelőhelyjegyzék. 1971. 664, LXX l.*
B/5 méretben, 64,5 (A/5) ív, 1000 példány

c) *Időszaki kiadványok, házi sokszorosításban:*

8. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Bibliographia Hungarica. 1—24 szám.+ Útmutató-melléklet. 1148, LX l.*
A/4 méretben, 150 (A/5) ív, 1100 példány
9. *Magyar Zeneművek Bibliográfiája. A Magyar Nemzeti Bibliográfia melléklete. 1—4. szám+ az 1970. évi betűrendes mutató. 96+32 l.*
A/4 méretben, 12 (A/5) ív, 1100 példány
10. *Magyar Folyóiratok Repertórium. Repertorium Bibliographicum Periodicorum Hungaricorum. 1—24 szám. 1833, LV l.*
A/4 méretben, 235,4 (A/5) ív, 1050 példány
11. *Hungarica Külföldi Folyóirat szemle. A Magyar Folyóiratok Repertórium melléklete. 1—4. szám. 210 l.*
A/4 méretben, 26,25 (A/5) ív, 1050 példány
12. *Hungarica. Külföldi Magyar Nyelvű Folyóiratok. A Magyar Folyóiratok Repertórium melléklete. Próbaszám. 50 l.*
A/4 méretben, 6,25 (A/5) ív, 100 példány
13. *Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke. Filozófia. Társadalomtudományok. Művészet. Nyelvészet. Irodalom. 1—12 szám, 2224 l.*
A/4 méretben, 278 (A/5) ív, 300 példány
14. *Ua. Természettudományok. Orvostudományok. Műszaki tudományok. Agrártudományok. 1—12 szám. 2219 l.*
A/4 méretben, 277,38 (A/5) ív, 550 példány
15. *Országos Széchényi Könyvtári Híradó. 1—12 szám 6 füzetben. 186 l.*
A/4 méretben, 23,25 (A/5) ív, 400 példány

Деятельность государственной библиотеки имени Сечени в 1970—1971 гг.

В жизни нашей библиотеки период между 1963—1969 годами, самую большую роль играли подготовительные работы, связанные с переселением библиотеки в новое здание в Будайскую крепость. Так как в здании в Будайской крепости Национальная библиотека свою деятельность может начать в крайнем случае только в конце настоящего десятилетия, мы не могли отсрочить на период после переселения библиотеки в новое здание, развертывание тех работ в связи с которыми все более настоятельно проявляется общественная потребность. В первую очередь имеем ввиду библиографические и документационные, а также центральные государственные услуги. Сколько бы ни была большая задача, мы должны были попробовать в этих областях и в данных суровых условиях, шагнуть вперед. Целевая установка первых годов десятилетия 1970 года была, чтобы в рамках данных возможностей, из проявляющихся новых задач, поставили на повестку дня самые настоятельные задачи, но в тоже время плавно продолжали текущие работы, а естественно продолжали и подготовительные работы, связанные с переселением библиотеки.

I. Собрания библиотеки. Комплектование фондов

В 1970—1971 гг. фонд Национальной библиотеки увеличился на 72 148 томов книг, на 9865 томов годовых комплектов периодических изданий, на 206 210 остальных документов, т. е. фонд в этих годах увеличился 288 223 библиотечными единицами. На комплектования путем покупки — особенно на покупку заграничных книг — значительно повлияло то положение, что цена книг во все большей степени повышается; это вызвало 20 процентов перерасчетов, привело к снижению количества комплектования и вопреки тому, что ассигнования на комплектование уже априори обеспечили большие суммы. В тоже время повышения лимита кредитов дали возможность и на то, что мы могли на заграничном антикварном рынке и на аукциях использовать большие материальные средства на покупку редкостей (например таким образом приобрели 4 штук оригинальных рукописей Ференца Листа).

Собрания Отдела рукописей, Отдела старых печатанных книг, Отдела старых венгерских книг, обогатились очень ценными документами. Благодаря случайности, можно считать самым значительным приобретением 1971 года, один фрагмент, который обнаружили на крышке переплета при реставрации недавно купленной инкунабулы. Фрагмент содержит полифонные ноты, происходящие с эпохи венгерского короля и немецко-римского императора Жигмунда (1361—1437). Кроме музыкально-исторической ценности является и как венгерский письменный памятник, неоценимым сокровищем, так как содержит четырехстрочный стих на венгерском языке и является вторым самым древним венгерским лирическим памятником.

Каталоги

Библиотека параллельно с текущей обработкой, провела реконструкционные работы, связанные с основными каталогами (служебного и читательского алфавитного каталогов, систематического каталога). Нужно выдвинуть то, что реконструкция и модернизация каталогов, в первую очередь служит повышению их информационной ценности.

При обработке специальных собраний обнаружили ожидающие решения проблемы особенно в Отделе рукописей (введение упрощенной обработки фондов 20 столетия).

Библиографии

Библиографическую обработку венгерской литературной продукции библиотека систематически осуществляет в системе национальной библиографии. Дальнейшее развитие текущей библиографической услуги одновременно началось в двух направлениях: с одной стороны библиотека продолжала, традиционными методами, дифференциацию, расширенную обработку разных типов документов, а с другой стороны, проводила подготовительные работы в интересах механизированной обработки национальных библиографий.

Стоит за то сказать несколько слов о последнем. Так как на этой области не было нужно заниматься основными исследованиями, перед нами стала только одна цель — познакомиться с зарубежными системами. Заместитель главдиректора д-р Геца Шебештьен, на месте (в Франкфурте на Майн), изучал механизированную обработку *Немецкой национальной библиографии*; в том же самом году (в 1969), мы познакомились с механизированной системой обработки данных Библиотеки Конгресса, с так называемой системой MARC II, но в тоже время мы систематически информировались по соответствующим советским экспериментам. Теоретическая подготовка в 1970—1971 гг. поступила в новый экспериментальный этап. На основании результатов эксперимента MARC II, в начале 1971 года, машинной обработкой опубликовали два экспериментальных выпуска *Венгерской национальной библиографии* и потом как третий выпуск — кумуляцию упомянутых двух выпусков.

В этих годах пришла очередь и на регулирование вопросов заграничной «Хунгарики». После разных теоретических, организационных, практических исследований, в 1971 году библиотека приступила к изданию квартального издания *Хунгарика. Заграничный журнальный обзор* (Hungarica. Külföldi Folyóiratszeme). Издание призвано раскрыть опубликованные в заграничной печати материалы касающихся по содержанию Венгрии. Библиографический отдел, при содействии организованной для принципиальной поддержки этой работы специального комитета, приступил к редактированию хунгарика библиографий.

Работы в 1971 году в области библиографической обработки венгерской литературной продукции старинных времен, мы вправе можем считать эпохальным поворотом. В этом году, при поддержке Венгерской Академии наук, вышел из печати первый том *Старые венгерские печатанные издания* (Régi Magyarországi Nyomtatványok), который раскрытие первой эпохи отечественной печатной продукции осуществляет самими современными средствами. Также в 1971 году вышла из печати одна другая важная историческая библиография — «Дополнения к 1—4 томам произведения Геца Петрика: *Библиография Венгрии 1712—1860 гг.* (Pótlások Petrik Géza Magyarország bibliographiája 1712—1860 c. művének 1—4. kötetéhez), которая является пятым томом известной библиографии Петрика и Венгерскую Библиографию в периоде между 1712—1800 годами дополняет с 7666 новыми описаниями.

Пользование библиотеки. Обслуживание читателей, справочно-библиографическая работа

Начавшаяся в 1969 году снижающаяся тенденция читательского оборота и посещения уже прекратились, даже число использованных библиотечных единиц сильно повысилось, и в среднем намного превышает предыдущий период. (Само собой большее повышение читательского оборота можно ожидать только в новом здании, в настоящих условиях этот оборот может быть сравнительно скромным).

Читательская и справочно-библиографическая услуга систематически составляла литературные обзоры (исследования), письменные информации для отечественных и заграничных учреждений, исследователей. Из специальных фондов наибольшее число письменных справок выдал Отдел рукописей и Музыкальный отдел.

Состояние хранения, охрана фонда, репрография

Размещение новых поступлений библиотека могла решить только при помощи постоянного перемещения старого фонда, их переселением в подсобные хранилища. Это состояние можно измениться только после построения хранилищ нового здания.

Центральной, государственного значения выдвинутой задачей нашей библиотеки, является обеспечение сохранности венгерских газет. Это осуществляется при помощи реставрации и микрофильмирования разрушившихся фондов газет. С 1969 года представленные материальные средства дали возможность на большее развертывание этой работы. Кроме микрофильмирования газет, библиотека продолжает микрофильмирование документов, находящихся в специальных фондах библиотеки.

В области реставрации, в первую очередь, большие результаты имеются в области сохранности специальных собраний.

В области репрографической работы, ожидаемое развитие достигли в 1971-ом году, когда оказалась возможность на эксплуатацию целого ряда современных машин.

Библиотеки-памятники

В 1968-ом году начатые реставрационные работы Библиотеки-памятника имени Антала Регули в г. Зирц, закончились. В марте 1970 г. было торжественное открытие реставрированной библиотеки. Библиотека Хеликон в г. Кестхей, из-за возобновления палаты Фештетича, была закрыта, но внутреннюю библиотечную работу продолжали.

II. Центральные услуги библиотеки

В работе Национальной библиотеки, попри развития, хранения собраний, все большее значение приобретает организация и обеспечение центральных услуг. Эти услуги охарактеризуем в нижеследующем:

— *Служба обязательного экземпляра* в 1971 году выполнила распределение более чем 910 000 сданных печатанных изданий;

— *Служба по распределению дублетов* продолжала распределение дублетных изданий венгерских библиотек (в 1970 году получили и распределили 24 371 томов, а в 1971 году 18 995 томов);

— *Деятельность международного обмена* становится все более расширенным: в 1971 году Отдел поддерживал непосредственные связи с 551 учреждением 61 стран. В отечественных отношениях 20 библиотекам отправлял систематически зарубежные книги, 100 библиотекам периодические издания;

— в *Центральный каталог книг* в 1971 году зачислили 134 000 каталожных карточек новых заявлений. В центральном каталоге периодических изданий зарегистрировано 142 000 новых данных;

— *Сводный каталог иностранных книг*, поступивших в библиотеки Венгрии, выходит ежемесячно в двух сериях (естественные науки и общественные науки) (в год 24 номера), систематически публикует описание и местонахождение иностранных книг, поступивших в библиотеки Венгрии.

— в *Отдел междубиблиотечного абонемента* в 1971 году поступило более чем 21 000 запросов.

III. Управление, администрация, международные связи библиотеки

В организационной структуре библиотеки очень существенным является формирование в 1970 году Главодела охраны фонда и репрографии.

В 1971 году библиотека Отдел периодических изданий, который до тех пор работал, как самостоятельный отдел, разделила по функциям.

Для специального руководства, для координации работы отделов библиотеки, действовали несколько специальных комиссий (под руководством д-р Дьюлы Харасты в 1970 году создана Координационная комиссия Хунгарика, под руководством д-р Дьёрдя Пайкоши Комиссия справочной библиотеки, под руководством Шандора Овари Комиссия по развитию библиотечной механизации).

В трактованном нами периоде, международные связи библиотеки в значительной мере расширились. С многими социалистическими странами библиотека заключила междубиблиотечные, научные соглашения. Особенно нужно подчеркнуть заключенное в 1971 году соглашение по сотрудничеству между Государственной библиотекой СССР имени В. И. Ленина и Государственной библиотекой имени Сечени. Результатом этого более тесного сотрудничества является, организованный в 1971 году в Будапеште советско-венгерский семинар по библиотечному делу.

Обнаруживается определенный рост в области заграничного обмена микрофильмами, особенно в отношении соседних стран.

Повысилось и число научных командировок: сотрудники библиотеки в 1970 году 30 раз, в 1971 году 24 раза пребывали официально за рубежом. На самых значительных международных конференциях представителями библиотеки были главный директор библиотеки д-р Магда Йобору, заместитель главдиректора д-р Геза Шебештьен и заведующий отделом д-р Иштван Гомбоц.

Наше учреждение в 1970-ом и 1971-ом годах посетили 585 заграничных исследователей и 163 остальных иностранных посетителей. Более чем сто насчитывают групповые посещения.

The Activities of the National Széchényi Library in 1970—1971

Between 1963 and 1969 all work in the Library was subordinated to the preparations for the occupation of the new building in the Vár (Castle Hill) district. But as it became evident that this long-awaited event can take place at best only at the end of the present decade, the further development of the activities most urgently needed by society — such as the bibliographical and documentational services and the central coordinative tasks—could no longer be postponed until after moving. Despite the present grave problems caused by inadequate accommodation the Library had to try to go ahead with new concepts and solutions in these important fields. One of the basic aims of the new decade was to deal with the most urgent new tasks together with carrying on the traditional duties and continuing the preparations for the new building.

I. The Holdings of the Library Acquisitions

In 1970–1971 the holdings of the Library increased with 72,148 books, 9,865 volumes of periodicals and 206,210 other documents, all together with 288,223 units. Acquisition by means of buying —mostly from abroad—was greatly influenced by the rising book-prices: in spite of a 20 percent increase in expenditure the quantity of acquisitions fell. At the same time credit limits were raised so that the Library could carry out purchases of a higher order on the foreign second-hand book market and in auctions (e. g. the buying of four autograph Liszt-manuscripts).

There were valuable additions to the Manuscript Collection, to the Collection of Ancient Books and to the Old Hungarian Library, too. One of the most important new acquisitions resulted from accident: in the course of restoring a recently bought incunabula of Hungarian provenience a fragment was found in the cover containing polyphonic notes from the time of SIGISMUND, King of Hungary and Holy Roman Emperor (1361–1437). In addition to its importance for music history it is also a peerless language-relic: its four Hungarian verse lines represent the second oldest example of Hungarian lyrics.

Catalogues

Parallel with the regular processing work the reconstruction of the basic catalogues (the readers's alphabetic catalogue, the staff catalogue and the subject catalogue) was carried on. Their revision and modernization aims mainly at increasing their information value.

In processing the material of the special collections the greatest problems arose in the Manuscript Collection owing to the large number of 20th century documents. Simplified processing was introduced for these fonds.

Bibliographies

The Library systematically processed the literary product of Hungary through the system of the Hungarian National Bibliography. The expansion of this current bibliographical service was started on two lines: on the one hand the traditional method of differentiation according to the types of the documents was continued and extended, and on the other preparations have been started for the production of the national bibliography by machine.

This last question deserves a few more words. As the basic research has already been done by other countries, our first aim was to study the foreign systems. Dr. Géza SEBESTYÉN, the Deputy Director General studied the mechanized *Deutsche Nationalbibliographie* in Frankfurt am Main, and in the same year (1969) we got acquainted with the electronic data processing system of the Library of Congress and with its new MARC II version, while following the respective Soviet experiments, too. On the basis of these theoretical preparations in 1970–1971 a new, experimental phase was entered. Adapting the MARC II system two experimental booklets of the *Hungarian National Bibliography* were published at the beginning of 1971, to be followed by a third one, the cumulation of the first two.

It was also during these years that the question of the foreign "hungarica" works was settled. After theoretical, organizational and practical preparations the Library launched its quarterly *Hungarica. Külföldi Folyóiratszemele* (Hungarica. Review of Foreign Periodicals), which strives to collect the articles relating to Hungary appearing in foreign periodicals. The editing of other hungarica bibliographies was also started by the Bibliographical Department, supported by theoretical advice from a special committee.

The year 1971 was a turning point in the bibliographical work concerned with the literary products of Hungary in old times, when the first volume of *Régi Magyarország Nyomtatványok* (Old Prints of Hungary) covering the years 1473-1600 was published with the support of the Hungarian Academy of Sciences. This scholarly publication uses the most up-to-date bibliographical methods to cover the first period of printing in Hungary and thus replaces its 19th century predecessor. Another important historical bibliography appearing also in 1971 was the extension to the four volumes of Géza PETRIK's *Magyarország bibliográfiája 1712-1860*. As volume 5 it adds 7,660 new titles to the bibliography of the years 1712-1800.

Use and Users Reference Service

The declining trend of attendance noticeable since 1964 stopped and the number of units used showed a marked rise greatly surpassing the average of the earlier period. Naturally, a greater rise in the number of readers is conceivable only in the new building, at present there are obvious limits.

The Reference Service has regularly provided bibliographical information and written answers to institutions and researchers both home and abroad. Among the special collections the greatest number of written information was provided by the Manuscript Department and the Music Collection.

Storage, conservation and reprography

The new acquisitions of the Library could be put on the stacks only by the constant removing of the older material which was transferred to stopgap stacks located at various parts of the capital. This unhappy situation will change only after the completion of the stacks of the new building.

One of the major, nationally most important tasks of the Library is the saving of the old newspapers and periodicals from decay by way of restoring and microfilming them. The financial resources of this work were greatly increased in 1969 and the result has been considerable. Beside microfilming the newspapers many documents of the special collections are also being photographed.

The best results of restoration work were achieved in the field of conserving the special collections.

1971 brought about the long awaited changes in reprographic work with the installation of several up-to-date machines.

Historic libraries

The restoration of the Antal Reguly Library at Zirc, started in 1968, was finished and it was ceremonially opened in March 1970. The Helikon Library at Keszthely was closed owing to reconstruction work in the Festetics castle, but library work did not stop.

II. The central coordinative services of the Library

In addition to constant development and improvement in the work connected with the actual holdings the Library paid increasing attention to the organization and performance of the central coordinative services as well. They include

the *Distribution of Deposit Copies*: in 1971 this service distributed more than 910,000 publications delivered to it;

the *Book Distribution Service* continued to reallocate the duplicate copies of the Hungarian libraries: it received and distributed 24,371 volumes in 1970 and 18,995 ones in 1971;

the *International Exchange Service* maintained regular contact with 551 institutions from 61 countries in 1971. It provided 20 Hungarian libraries with foreign books and 100 libraries with periodicals;

the *Union Catalogues* added 134,000 cards of books to the registrations, while 142,000 new data were entered in the union catalogue of periodicals. The National List of Foreign Publications in Hungarian Libraries regularly published the title entries and locations of the new acquisitions of the Hungarian libraries in 24 numbers annually;
the *Inter-Library Loan Service* handled more than 21,000 requests in 1971.

III. Library direction, management and international relations

There was an important organizational change in the Library in 1970 when the Division for Conservation and Reprography was established.

In 1971 the former Collection of Periodicals was decentralized and divided according to functions.

Several supra-departmental committees gave guidance and coordination in order to help specialist work in the Library. In 1970 the Hungarica Coordination Committee was set up under the direction of Dr. Gyula HARASZTHY, the Reference Library Committee headed by Dr. György PAJKOSSY and the Mechanisation Committee led by Sándor ÓVÁRI.

Our international contacts showed considerable development during the period discussed. Library and scientific agreements were concluded with a number of socialist countries. The agreement of cooperation concluded in 1971 with the Lenin Library in Moscow is of special importance. One of the results of this closer collaboration was the Soviet-Hungarian library seminar held in Budapest in 1971.

The exchange of microfilms with foreign countries showed a considerable upward trend, especially with the neighbouring countries.

The number of *study tours* also increased: representatives of the Library made 30 official trips in 1970 and 24 in 1971. The most important international congresses were attended by Director General Dr. Magda JÓBORÚ, Deputy Director General Dr. Géza SEBESTYÉN, and Head of Department Dr. István GOMBÓCZ.

In 1970 and 1971 585 foreign researchers and 163 other interested persons visited the Library. Several hundred people were shown round the Library in groups.

